

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2010

Bc. Zdenka Brichtová

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

**POSTOJE K MATERSKEJ A RODIČOVSKÉJ DOVOLENKE
U MUŽOV A ŽIEN**

Diplomová práca

Študijný program: Aplikovaná sociálna práca

Školiace pracovisko: Katedra sociálnej práce a sociálnych vied

Školiteľ: PhDr. Dagmar Marková, PhD.

Nitra 2010

Bc. Zdenka Brichtová

Zadanie

Ďakujem mojej školiteľke práce PhDr. Dagmar Markovej, PhD.
za cenné rady, odborné usmernenie a pomoc, ktorú mi poskytla pri vypracovaní
diplomovej práce.

ABSTRAKT

BRICHTOVÁ, Zdenka: *Postoje k materskej a rodičovskej dovolenke u mužov a žien*. [Diplomová práca]/Zdenka Brichtová – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva; Katedra sociálnej práce a sociálnych vied. – Školiteľ: PhDr. Dagmar Marková, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Magister (Mgr.). – Nitra: FSVaZ, 2010. 78 s.

Hlavnou témou diplomovej práce sú postoje k materskej a rodičovskej dovolenke u mužov a žien. V prvých šiestich kapitolách sa autorka venuje teoretickému vymedzeniu témy diplomovej práce. V prvej kapitole autorka teoreticky vymedzila základné pojmy, ktoré sú aj kľúčovými slovami v abstrakte. V druhej kapitole sa zameriava na priblíženie teoretickej roviny rodičovstva, materstva a otcovstva. V tretej kapitole sa venuje bližšie materskej a rodičovskej dovolenke, jej histórii a vymedzeniu témy v zákonoch. V štvrtej kapitole podáva autorka pohľad na súčasné vnímanie rodov, rodovosti, vnímanie rodových stereotypov, deľbu práce a rodičovské role medzi partnermi. Piata kapitola je zameraná na postoje, ich definíciu, meranie, škálovanie. V tejto kapitole sa autorka venuje prehľadu doterajších výskumov, ktoré zachytávajú pohľady, postoje oboch pohlaví na materstvo a otcovstvo, materskú a rodičovskú dovolenku, postoje verejnosti k nej a deľbu práce medzi pohlaviami. Šiesta kapitola sa zaoberá sociálnou prácou v oblasti rodičovstva a využívaním materskej a rodičovskej dovolenky. V siedmej a ôsmej kapitole sa autorka venuje empirickému prieskumu témy, prieskumu postojov k materskej a rodičovskej dovolenke u mužov a žien. V ôsmej kapitole uvádza zistené výsledky prieskumu realizovaného prostredníctvom dotazníkov zameraných na zistenie postojov a sémantických reprezentácií k materskej a rodičovskej dovolenke. Poslednú deviatu kapitolu tvorí diskusia, v ktorej autorka diskutuje o doteraz známých výskumoch a svojich prieskumných zisteniach. Diplomovú prácu vyhodnotíme v závere. Prácu dopĺňa použitá literatúra.

Kľúčové slová – materská a rodičovská dovolenka, otcovstvo, materstvo, rod, rodové stereotypy, postoje, sociálna práca.

DAS ABSTRAKTUM

BRICHTOVÁ, Zdenka: *Die Einstellungen von Frauen und Männern zur Mutterschafts- und Elternurlaub*. [Diplomarbeit]/Zdenka Brichtová. - Universität des Konstantin Philosoph in Nitra. Fakultät der Sozialwissenschaft und Gesundheitswesen; Katheder der Sozialarbeit und Sozialwissenschaft. - Ausbilder: PhDr. Dagmar Marková, PhD. Qualifikationsgrad: Magister (Mgr.). - Nitra: FSVaZ, 2010. 78 s.

Das Hauptthema der Diplomarbeit ist die Einstellung von Frauen und Männern zur Mutterschafts- und Elternurlaub. In den ersten sechs Kapiteln beschäftigt sich die Autorin mit dem theoretischen Teil der Diplomarbeit. In dem ersten Kapitel hat die Autorin grundlegende Begriffe sowie Schlüsselwörter erklärt. Das zweite Kapitel konzentriert sich auf die theoretische Ebene der Eltern-, Mutter- und Vaterschaft. Das dritte Kapitel erörtert die Historie und die gesetzlichen Grundlagen von Mutterschaft und Elternurlaub. Im vierten Kapitel gibt die Verfasserin einen Einblick in die gegenwärtige Wahrnehmung der Elternrolle unter Berücksichtigung von Geschlecht, Geschlechtszugehörigkeit, Geschlechtsstereotypen und der Arbeitsteilung zwischen den Partnern. In dem fünften Kapitel konzentriert sie sich auf die Einstellungen, ihre Definitionen, Messungen und Skalen. In diesem Kapitel gibt die Verfasserin einen Überblick über bisherige Forschungen die sich mit den Einstellungen und Einsichten der Öffentlichkeit und der Geschlechter zur Mutter- und Vaterschaft, zu Mutterschaft- und Elternurlaub und der Arbeitsteilung unter den Geschlechtern beschäftigt haben. Das sechste Kapitel beschäftigt sich mit der sozialen Arbeit in der Familienplanung und der Verwendung von Mutterschaft- und Elternurlaub. In dem siebten und achten Kapitel konzentriert sich die Autorin auf die empirische Erforschung des Themas sowie auf die Erforschung der Einstellung von Männer und Frauen zum Mutterschafts- und Elternurlaub. Im achten Kapitel wurden die Ergebnisse ihrer Umfrage vorgestellt. Die Umfrage wurde mittels eines Fragebogens durchgeführt. Ziel war es die Einstellungen und semantischen Repräsentationen zu Mutterschaft- und Elternurlaub zu ermitteln. In neuntem Kapitel befindet sich eine Diskussion in der die Autorin über bisher bekannten Forschungen und den Ergebnissen ihrer Umfrage diskutiert. Die Diplomarbeit wird am Ende ausgewertet und wird mit der Literaturangabe vervollständigt.

Schlusswörter: Mutterschafts- und Elternurlaub, Vaterschaft, Mutterschaft, Geschlecht, Geschlechtsstereotypen, Einstellungen, Sozialarbeit.

OBSAH

ÚVOD	10
1 VYMEDZENIE ZÁKLADNYCH POJMOV	12
2 RODIČOVSTVO, MATERSTVO A OTCOVSTVO	13
2.1 Rodičovstvo	13
2.2 Materstvo	14
2.3 Otcovstvo	16
3 MATERSKÁ A RODIČOVSKÁ DOVOLENKA	20
3.1 História a súčasnosť	20
3.2 Právne ukotvenie problematiky	22
4 RODOVÉ STEREOTYPY	24
4.1 Rod, rodovosť, rodové stereotypy	24
4.2 Muži, ženy a ich rodičovské role	26
5 POSTOJE	28
5.1 Postoj – pojem, meranie a škálovanie	28
5.2 Postoje k materskej a rodičovskej dovolenke	30
6 MATERSKÁ A RODIČOVSKÁ DOVOLENKA A SOCIÁLNA PRÁCA	32
7 PRIESKUM POSTOJOV K MATERSKEJ A RODIČOVskej DOVOLENKE	34
7.1 Ciele a hypotézy prieskumu	34
7.2 Metódy prieskumu	35
7.3 Časový plán a harmonogram prieskumu	36
7.4 Výber a charakteristika prieskumného súboru	37
8 VÝSLEDKY PRIESKUMU	39
8.1 Postoje k materskej a rodičovskej dovolenke u mužov a žien	39
8.2 Výhody a nevýhody muža na rodičovskej dovolenke a ženy na materskej a rodičovskej dovolenke	43

8. 3 Postoje mužov a žien ku svojim rodičovským rolám v spoločnosti	47
8. 4 Problémy mužov a žien so zaradením sa do pracovného procesu	50
9 DISKUSIA	58
9. 1 Postoje k materskej a rodičovskej dovolenke u mužov a žien	58
9. 2 Výhody a nevýhody muža na rodičovskej dovolenke a ženy na materskej a rodičovskej dovolenke	60
9. 3 Postoje mužov a žien ku svojim rodičovským rolám v spoločnosti	61
9. 4 Problémy mužov a žien so zaradením sa do pracovného procesu	65
ZÁVER	68
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV	70
Prílohy	75
Príloha A - Dotazník	75

ZOZNAM GRAFOV A TABULIEK

Graf 1	Byť na rodičovskej dovolenke je pre muža – vážený aritmetický priemer odpovedí mužov a žien	54
Graf 2	Byť na materskej a rodičovskej dovolenke je pre ženu – vážený aritmetický priemer odpovedí mužov a žien	55
Tab. 1	Pohlavie a priemerný vek respondentov	37
Tab. 2	Rodinný stav	37
Tab. 3	Najvyššie dosiahnuté vzdelanie	38
Tab. 4	Počet detí a ich vek	38
Tab. 5	Odpoveď respondentov na otázku: „Čo podľa vás znamená byť matkou?“	40
Tab. 6	Odpoveď respondentov na otázku: „Čo podľa vás znamená byť otcom?“	41
Tab. 7	Odpoveď respondentov na otázku: „Každá žena sa chce stať matkou“	41
Tab. 8	Odpoveď respondentov na otázku: „Každý muž sa chce stať otcom“	42
Tab. 9	Odpoveď respondentov na otázku: „Každá žena chce zostať so svojim dieťaťom na rodičovskej dovolenke“	42
Tab. 10	Odpoveď respondentov na otázku: „Každý muž chce zostať so svojim dieťaťom na rodičovskej dovolenke“	42
Tab. 11	Odpoveď respondentov na otázku: „Aké výhody má žena, ktorá je na materskej a rodičovskej dovolenke oproti mužovi?“	43
Tab. 12	Odpoveď respondentov na otázku: „Aké nevýhody má žena, ktorá je na materskej a rodičovskej dovolenke oproti mužovi?“	44
Tab. 13	Odpoveď respondentov na otázku: „Aké výhody má muž, ktorý je na rodičovskej dovolenke oproti žene?“	45
Tab. 14	Odpoveď respondentov na otázku: „Aké nevýhody má muž, ktorý je na rodičovskej dovolenke oproti žene?“	46
Tab. 15	Odpoveď respondentov na otázku: „Na rodičovskej dovolenke by mal zostať skôr otec než matka“	47
Tab. 16	Odpoveď respondentov na otázku: „Na rodičovskej dovolenke by mala zostať skôr matka než otec“	47
Tab. 17	Odpoveď respondentov na otázku: „Starostlivosť o deti je v prvom rade záležitosťou matky“	48

Tab. 18	Odpoveď respondentov na otázku: „Otec sa má zaujímať len o hmotné zabezpečenie rodiny“	48
Tab. 19	Odpoveď respondentov na otázku: „Muž sa dokáže postarať o dieťa rovnako ako žena“	48
Tab. 20	Odpoveď respondentov na otázku: „Ženy sa adaptujú na rodičovskej dovolenke rýchlejšie než muži“	49
Tab. 21	Odpoveď respondentov na otázku: „Muž alebo žena má zostať na rodičovskej dovolenke až do veku troch rokov dieťaťa“	49
Tab. 22	Odpoveď respondentov na otázku: „Spoločnosť nemá pochopenie pre muža na rodičovskej dovolenke“	49
Tab. 23	Odpoveď respondentov na otázku: „Ženy majú po ukončení materskej a rodičovskej dovolenky problémy uplatniť sa trhu práce“	50
Tab. 24	Odpoveď respondentov na otázku: „Problémy mužov a žien po ukončení materskej a rodičovskej dovolenky uplatniť sa na pracovnom trhu podľa vlastného želania“	51
Tab. 25	Byť na rodičovskej dovolenke je pre muža – sémantický diferenciál, odpovede mužov	52
Tab. 26	Byť na rodičovskej dovolenke je pre muža – sémantický diferenciál, odpovede žien	53
Tab. 27	Byť na materskej a rodičovskej dovolenke je pre ženu – sémantický diferenciál, odpovede mužov	54
Tab. 28	Byť na materskej a rodičovskej dovolenke je pre ženu – sémantický diferenciál, odpovede žien	55

ÚVOD

Postoje vo všeobecnosti sa v nás vytvárajú bez toho, aby sme si to uvedomovali. Pozorovanie, životné skúsenosti ovplyvňujú naše zmýšľanie, utváranie hodnôt, zaujatie postojov. V našej práci sa zameriavame na identifikáciu postojov mužov a žien k materskej a rodičovskej dovolenke, na objasnenie jednotlivých pojmov, poskytujeme pohľad na podstatu otcovstva a materstva. Zachytávame niektoré z doterajších výskumov, ktoré sa orientujú na utváranie postojov k materskej a rodičovskej dovolenke, názor mužov a žien na výhody a nevýhody, ktoré sú spájané s pobytom na rodičovskej dovolenke.

Témou som sa zaoberala aj preto, lebo sa ma ako ženy - matky úzko dotýkala a aj v súčasnosti som na rodičovskej dovolenke s druhým dieťaťom. V našej spoločnosti ešte stále pretrvávajú tradičné hodnoty a postoje ľudí k rolám matky a otca, pretrvávajú v nás rodové stereotypy. Ale postupnými krokmi sa na Slovensku prepracovávame k zmenám a novým postojom v oblasti rodičovskej dovolenky. Hlavnou významnou zmenou politického systému v spoločnosti, vplyvom západných kultúr, technických pokrokov ľudstva sa čiastočne krok po kroku menia názory a postoje k tradičnej roli matky a tradičnej roli otca. Tradičný pojem materská dovolenka nahradil novší, modernejší, realistickejší pojem rodičovská dovolenka. Otcovia živitelia rodiny pri silných vnútorných pohnútkach alebo pri strate zamestnania zostávajú pri svojich polročných deťoch a venujú im svoju lásku a starostlivosť, na úkor svojej práce. Je síce len veľmi málo mužov, ktorí zostávajú na rodičovskej dovolenke, ale je chvályhodné, že štát umožnil aj otcom vychutnať si radosť i starosť rodičovskej dovolenky.

Na Slovensku sa stretávame v poslednom čase s posúvaním hranice, kedy sa muži stávajú otcami a ženy matkami, nahor. Faktory, ktoré ovplyvňujú takéto správanie partnerov sú kultúrne - kedy je vyvíjaný tlak spoločnosti, aby sa žena vydala a stala sa matkou, muž aby si založil rodinu. Ekonomické – kedy si aj ženy môžu prostredníctvom dostupnejšieho vzdelania budovať kariéru, niektoré sa snažia finančne sa do budúcnosti zabezpečiť, sú potrebné dva príjmy do rodiny a politické – kedy aj politika štátu podporuje alebo znemožňuje zakladať si rodinu na Slovensku.

V diplomovej práci sme sa zamerali na zistenie, ako je to skutočne s vnímaním rodových stereotypov, rolí otca a matky. Na to, aký majú muži a ženy názor na svoje otcovské a materské povinnosti, starosti a výhody alebo presnejšie radosť, ktoré z tejto role vyplývajú.

Vplyvom sociálno-ekonomickej situácie, životnej úrovne obyvateľstva na Slovensku, vplyvom zmien v hodnotovom systéme obyvateľov sú ovplyvňované názory mladých mužov a žien, ako zodpovedne budú pristupovať k založeniu si rodiny, k dôležitému životnému kroku stať sa otcom alebo matkou.

Množstvo moderných mužov sa v súčasnosti dostáva do dilemy, či pracovať a finančne zabezpečiť rodinu alebo sa radšej naplno vcítiť do otcovskej role a vychutnať si starosti i radosti muža na rodičovskej dovolenke. Ženy to tiež nemajú jednoduché. Dilema je i tu namieste, pretože sa musia rozhodovať medzi úplným odovzdaním sa materstvu alebo zosúladiť svoje kariérne potreby, pracovné, materské i partnerské. Niektorí muži a ženy považujú založenie si rodiny, manželský život a rodinný život s deťmi za svoju hlavnú životnú náplň, niektorí považujú založiť si rodinu za zbytočný luxus v dnešnej modernej dobe. Uprednostňujú budovanie osobnej kariéry. Zodpovednejší muži sa snažia vopred hmotne zabezpečiť rodinu, ktorú si chcú založiť. Najväčšia záťaž je ale na pleciach ženy, ktorá dieťa musí vynosiť a porodiť.

Pre väčšinu z nás zostáva úspešné manželstvo a rodina základom životného uspokojenia a šťastia, stredom životnej dráhy a dôležitým sociálnym a najmä citovým a morálnym zázemím. Rodičovstvo má pre mužov a ženy väčší význam ako samotné manželstvo. Rodičovstvo nemôžeme ukončiť dospelosťou našich detí, rodičovský vzťah s deťmi trvá až do konca života.

V prieskumnej časti uvádzame konkrétne prieskumné zistenia vnímania materskej a rodičovskej dovolenky u mužov a žien, ktoré boli získané na základe dotazníkovej metódy.

Táto práca je určená tým, ktorí majú o túto problematiku záujem, ako aj tým, ktorým by mohla pomôcť získať prehľad a informácie o názoroch iných ľudí na danú oblasť, tým, ktorí majú problém stotožniť sa so svojou rolou v spoločnosti a nevedia, na koho sa obrátiť so žiadosťou o pomoc.

1 VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV

„*Materská dovolenka* trvá 28 týždňov. Poistenkyni vzniká nárok na materské od začiatku šiesteho týždňa pred očakávaným dňom pôrodu určeným lekárom, najskôr od začiatku ôsmeho týždňa pred týmto dňom a ak porodila skôr, odo dňa pôrodu“ (Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny).

„*Rodičovská dovolenka* sa poskytuje za účelom prehlbenia starostlivosti o dieťa, a to až do troch rokov veku dieťaťa. Ak ide o dlhodobu nepriaznivý zdravotný stav dieťaťa vyžadujúci osobitnú starostlivosť až do šiestich rokov veku dieťaťa“ (Zákonník práce, § 166).

„*Otcovstvo* (fatherhood) je sociálna rola uplatňujúca sa v rodine, v spoločensve. Starostlivosť o dieťa a s ňou súvisiaci vzťah medzi mužom a jeho deťmi. Otcovstvo označuje v úzkom zmysle vzťah muža a jeho detí“ (Geist, 1992, s. 486).

Materstvo je sociálny vzťah ženy k jej dieťaťu alebo k inej osobe. „Matka je prvým sprostredkovateľom kontaktu dieťaťa s vonkajším svetom. Matka dáva dieťaťu nielen fyzický život, ale formuje aj psychický a emocionálny život dieťaťa“ (Prevendárová, J., Kubíčková, G., 1996, s. 62).

Rod (gender) znamená sociálny a kultúrny konštrukt, súbor ideí, presvedčení o tom, ako sa majú správať, prezentovať, aké roly majú mať, akými majú byť muži a ženy (Lukšík, Supeková, 2003, s. 51).

Rodové stereotypy charakterizovali Bosá a Minarovičová (2006, s.96) „ako súbor predsudkov týkajúcich sa mužskosti a ženskosti považovaných za dané a nemenné. Rodové stereotypy sú nerealistické obrazy mužskosti a ženskosti, idealizované vzory a očakávania, ktoré nás sprevádzajú vo všetkých oblastiach života. Pre stereotyp je typické nediferencované paušálne prisudzovanie určitých vlastností všetkým členom danej skupiny“.

„*Postoj* je medzidisciplinárny termín, ktorým sa zaoberajú psychológia, sociálna psychológia, sociológia atď.“ (Geist, 1992, s.283). „Postoj je afekt, za alebo proti psychologickému objektu, prípadne za súhrn ideí, vnemov, zážitkov a emócií, vzťahujúcich sa k určitému objektu“ (Thurstone In: Geist, 1992, s.283).

„*Sociálna práca* ako profesia podporuje sociálne zmeny, riešenie problémov v ľudských vzťahoch . Sociálna práca zasahuje v miestach, kde ľudia spolu komunikujú so svojím okolím. Pre sociálnu prácu sú zásadné princípy ľudských práv a sociálnej spravodlivosti“ (International federation of social workers).

2 RODIČOVSTVO, MATERSTVO A OTCOVSTVO

„Rodičia vo vzťahu k deťom sú v súčasnosti skôr rovnocennými partnermi, úlohy role otca a matky sú však v rodine nezastupiteľné“ (Potočárová, 2003, s.81). Predstavy o rodičovstve sa v priebehu generácií menia, ideálny rodič neexistoval, ani v minulosti, ani teraz, ale našou snahou o pozitívny vzťah k sebe samému, k svojmu partnerovi a k svojim deťom môžeme vytvoriť harmonické prostredie pre výchovu svojich detí a zabezpečiť dobrý štart pri vytváraní nových vzťahov v prokreačnej rodine.

2.1 Rodičovstvo

„Rodičovstvo je súčasťou plnohodnotného života muža a ženy. Predstavuje súbor istých osobných vlastností, teoretických poznatkov, ale aj rôznych praktických zručností, ktoré sú podmienkou toho, aby rodič dokázal zabezpečiť zdravé potomstvo a vychovávať ho.“ (Gogová, Kročková, Kurincová, 1995, s.99).

Má dve stránky: biologicko-reprodukčnú a sociálne mravnú. Biologické rodičovstvo nie vždy je totožné so sociálnym rodičovstvom. Ten, kto sa o dieťa stará a vychováva ho, nemusí byť vždy jeho biologický rodič. Potom hovoríme, že ide o sociálneho rodiča. Je to človek bez pokrvnej príbuznosti s dieťaťom a rodičom sa stal jeho adopciou. Psychologickou náplňou rodičovstva je spokojnosť, šťastie a seberealizácia. Pre mnohých rodičov znamenajú deti životnú radosť a sú prejavom ich vzájomnej lásky. Rodičovstvo zahŕňa aj plnenie určitých povinností, ktoré zároveň predstavujú základné funkcie rodiny, a to výchovnú, emocionálnu a ekonomickú funkciu. Kvalita plnenia týchto funkcií závisí od vzdelania, zamestnania, životných skúseností, od vzájomného spolužitia rodičov a ekonomických podmienok. (Gogová, Kročková, Kurincová, 1995, s.99).

Vzťah rodič – dieťa chápe Dunovský (1999, s. 41) ako „základný spoločenský vzťah, ktorý je rozhodujúci pre každé dieťa.“ Obidvaja rodičia, matka i otec tvoria základ úplnej rodiny. Odlišnosť pohlavia im umožňuje vzájomné dopĺňanie sa a dieťaťu tak poskytujú oba rodičovské vzory. Rodičovská láska je konštrukt zahrňajúci pozitívne citové prejavy, komplexnú telesnú i duševnú pohotovosť uspokojiť potreby dieťaťa a podporu osobnosti (Koteková, Šimová, Gecková, 1998, s.105).

2. 2 Materstvo

„Materská prax sa začína reakciou na reálne existujúce dieťa v určitom sociálnom prostredí. Byť matkou znamená, že určitá osoba preberá zodpovednosť za starostlivosť o dieťa a s tým spojená práca sa stáva pravidelnou a podstatnou súčasťou jej života. Ako matka vystupuje taký človek, ktorý preberá na seba uspokojenie požiadaviek vyrastajúcich z nárokov dieťaťa, ale aj zo sociálneho prostredia, ktoré aj na ňu kladie požiadavky a očakávania“ (Cviková, Juráňová, 2001, s. 338). Z tohto vyplýva, že „matkami“ by mohli byť aj muži, s čím sa stotožňujeme len čiastočne, pretože otcovská láska mužov sa rozprestiera v odlišných dimenziách ako láska matky. Od materskej role sa predovšetkým očakáva, že položí základ pre citové zázemie dieťaťa, že jej prístup otvorí výchovu vyšších citov, cestu k morálnym postojom detí (Potočárová, 2003, s. 81-88).

„Väzba matka – dieťa je stále najstabilnejšou rodinnou väzbou a najstabilnejšou sociálnou väzbou vôbec“ (Bujnová, 2004, s. 14).

Matkin láskavý, nežný prístup je pre dieťa veľmi dôležitý, materinská láska musí byť stála, bez ohľadu na to, ako sa mení dieťa, bez ohľadu na jeho chyby. Svojou materinskou láskou a starostlivosťou potvrdzuje dieťaťu, že jeho život je dobrý a potrebný. Dieťa môže pociťovať radosť zo života len vtedy, ak ho matka obdarí plným a bezpodmienečným prijatím – akceptovaním, láskou a teplotom. Matkina fyzická a emocionálna blízkosť zásadným spôsobom ovplyvňuje život dieťaťa. (Prevendárová, J., Kubíčková, G., 1996, s. 62-63).

Matka je osobou, ktorá v najväčšej miere poskytuje dieťaťu lásku. Starostlivosťou o dieťa – dojením, kŕmením, opatrovaním, kúpaním, tíšiením v noci a pri chorobách, prejavuje svoju lásku. Jej patrí radosť i povinnosť z tohto úzkeho styku s dieťaťom. Je to i obeta, ktorú každá matka prináša svojmu dieťaťu. V súčasnej dobe sa ale typické role otca a matky prelínajú a je mnoho žien, ktoré s nadšením privítajú pomoc partnera a rodiny so starostlivosťou o dieťa. Ale netvrdíme, že by matka pociťovala menšiu mieru lásky k dieťaťu. Myslíme si, že matka, ktorá sa v určitých okamihoch dokáže odosobniť od dieťaťa, ponechať starostlivosť o dieťa inej blízkej osobe, sa cíti stále zodpovedná za psychický a fyzický vývin svojho dieťaťa, ale ponecháva dieťaťu možnosť voľného rastu bez zbytočného obmedzovania. „Matka môže svoje dieťa veľmi zraniť, ak si ho privlastňuje, ale aj postojom emocionálnej ľahostajnosti a chladu“ (Augustyn, 2002, s.38).

Dieťa, ktoré vo svojom živote nepoznalo matkinu lásku a nehu, nezažilo a nepocítalo vo svojom živote to najkrajšie a najcennejšie, čo by vo svojom detstve mohlo prežiť a čo mu môže potom neskôr v dospelosti chýbať (Rozinajová, 1990, s. 158).

Spoločnosť na Slovensku berie za samozrejmosť, že matka miluje svoje deti a stará sa o ne s láskou. Ale niekedy sa deti rodia aj „nesprávnym“ mamám, ktoré dieťa nechceli, ale „stalo sa“. Nemali odvahu zabiť život, ale majú odvahu ničiť život dieťaťa tým, že primerane nerozvíjajú schopnosti dieťaťa. Matka by mala zabezpečiť správny duševný i telesný rast svojho dieťaťa. Niektoré ženy považujú za samozrejmé, že sa vydajú a budú vychovávať svoje deti, ale nemusia byť obdarené materinským citom. Nie je pravdou, čo vravia tehotným ženám plným úzkosti v prenatalných poradniach, ktoré majú pochybnosti, či sa budú vedieť postarať o svoje dieťa a či ho budú vedieť ľúbiť, že hneď ako sa dieťa narodí, pocíti žena – matka pravú materinskú lásku. Súhlasíme s Možným (2002, s. 159), ktorý hovorí, že: „Materská láska v priebehu času nielenže mení svoju podobu a význam, ale môže i úplne chýbať. Nie je pravda, že by bola daná ženám prírodou nezrušiteľne do vienka, pokiaľ nie je sociálne podporovaná, atrofuje.“

Aj Elizabeth Badinter (1998, s. 10) vo svojej monografii spochybnila materský inštinkt, jej práca sa však často považuje za feministickú, nie za vedeckú. Tak dlho už hovoríme o materskej láske ako o inštinkte, až sme uverili, že toto správanie je súčasťou ženskej povahy. Badinter poukazuje na premeny materstva vo francúzskej spoločnosti v priebehu troch storočí: „Ľudia si predstavujú, že biologickému a fyziologickému javu tehotenstva musí zodpovedať aj samozrejmé materské správanie, ku ktorému je žena predurčená.“ Ani výskumy „primitívnych“ spoločností, kde sa často otcovia správali materskejšie ako matka, alebo matky boli ľahostajné až kruté, nedokázali spochybniť našu vlastnú normu o materskej láske. Ešte vždy máme pocit, že matka, ktorá svoje dieťa nemiluje, je úchylkou alebo škandalom. Odmietame myšlienku, že materská láska nie je nehnúca a na rozdiel od všeobecne panujúcich názorov, možno nie je hlboko vpísaná v ženskej prirodzenosti (Badinter, 1998, s. 10-12).

Už v detstve si budujeme systém hodnôt, zaujímame postoje k otcovstvu a materstvu. Možno si to ani neuvedomujeme, ale vplyvom výchovy, pozorovaním a vlastnými pozitívnymi alebo negatívnymi skúsenosťami si utvárame postoj k svojej budúcej roli matky alebo otca. Môžeme sa slobodne rozhodnúť, či sa stáme matkou, otcom, nikto nás do toho nenúti, možno náš vlastný pocit egoizmu, chceme si na deťoch splniť svoje neuskutočnené túžby a ciele, ktoré nám neboli dopriate v detstve. Možno nás do otcovstva,

materstva „nútia“ pozostatky socialistického myslenia spoločnosti, kde bolo v postojoch, normách, presvedčeniach ľudí zakotvené, že každá žena sa má vydať, muž oženiť a majú splodiť spolu dieťa.

Žena zohráva v živote viacero sociálnych rolí, avšak tými najzákladnejšími sú tie, ktoré zastáva v rodine: rola matky a rola manželky, pričom rola matky bola v minulosti základnou rolou ženy. Úloha matky vo vzťahu k dieťaťu je daná jej schopnosťou porozumieť mu, jej milotou, starostlivosťou a chápavosťou (Štrbová, 2004, s. 15-17). „Matka ako vzor (Bujnová, 2004, s. 13) podporuje citový kontakt s dieťaťom, bezprostredný pocit blízkosti a lásky, porozumenia, ochrany a bezpečia pred okolitým svetom“. Matka sa stáva pre dieťa prvým vzorom resp. modelom pre napodobňovanie a prebranie foriem správania. Matka je pre dcéru vzorom ženskosti tak isto, ako je otec vzorom mužskosti pre syna (Mühlanová, Mühlan, 1994, s. 70).

2. 3 Otcovstvo

Otcovstvo nie je prírodou dané. Je to spoločenská rola, pre ktorú sa muž rozhoduje a ktorá sa od neho spoločnosťou očakáva. Muž sa učí byť otcom v kontakte s dieťaťom (Zoja, 2004, s. 235).

Otcovská rola je primárna v sprostredkovaní spoločenských noriem a hodnôt. Význam role otca rastie s vekom detí pri začleňovaní sa do spoločnosti a do sveta práce. U otca sa vyskytuje čestnosť, prísnosť a dôslednosť ako vlastnosti, ktoré vyjadrujú rolu muža v rodine (Štrbová, 2004b, s.18).

Rola otca je iná ako rola matky. Hlavne svojou špecifickosťou. V každom období vývoja dieťaťa prinášajú obidvaja rodičia určité dôležité aspekty správania a interakcií do detského života. Pre raný vývoj dieťaťa je primárnou osobou matka, ale ak je otec nútený starať sa o novorodenca, prijíma ľahko materské formy správania sa. U matky prevláda snaha o ničím nerušenú pozornosť dieťaťa, udržiavať blízkosť, telesný i očný kontakt, starostlivosť o komfort dieťaťa. U otca prevažuje experimentovanie a explorácia s dieťaťom. Zisťuje, čo už dieťa vie, podnecuje jeho aktivitu, prevažujú tu živé interakcie, niekedy i riskantné a pre dieťa náročné. Odborníci sledujúci význam otcovskej role pre dieťa sa prikláňajú k tomu, že otec je akýmsi mostom, ktorý vedie do spoločnosti (Šulová, 1995, s. 137). Šulová zdôrazňuje „špecifickosť otca tým, že zaisťuje prechod od dvoch (matka – dieťa) k trom (matka – otec - dieťa). Oddeluje dieťa od matky, súperí s ním o ňu, ale zároveň mu otvára cestu do sveta. Je sociálnym iniciátorom.“

Otec vnáša do výchovy typicky mužský prvok, predstavuje bezpečie, oporu, ochranu a autoritu. Väčšinou oboznamuje dieťa s inými činnosťami ako matka. S dieťaťom sa hrá spôsobom, ktorý mu približuje mužský svet (Prevendárová, Kubičková, 1996, s. 68).

„Otcovia majú sklony deti pri hrách pripravovať na riziká a nebezpečenstvo tým, že ich vystavujú neistote, stretu s nebezpečenstvom, niekedy až s rizikom“ (Šulová, 1995, s. 139). Otec prejavuje špecifické verbálne i neverbálne komunikačné správanie, ovplyvňuje jazykový vývoj, vývoj pohlavnej identity, spôsob interakčného správania dieťaťa. Výskumy ukázali, že dieťa zvyšuje otcovu sebaúctu. Je partnerom interakcie s otcom a svojim správaním preto iste ovplyvňuje spôsob, akým sa otec cíti byť otcom. Otec si vytvára predstavu o svojom otcovstve práve prostredníctvom týchto reakcií dieťaťa na jeho správanie (Šulová, 1995, s. 139).

Výchovu dieťaťa v najútlejšom veku si ťažko predstaviť bez matky, úlohu otca si rovnako ťažko možno odmyslieť hlavne počas puberty a dospievania. V tomto období si dieťa všima hlavne otca. Je hrdé na jeho silu, schopnosti, pracovné úspechy, úsilie rodinu chrániť, starať sa o ňu, čo mu dodáva pocit vyrovnanosti, zdravé sebavedomie. Je otcovou povinnosťou deti nielen chovať, dať im jesť a ošatiť, ale rovnako dôležité je ich vychovávať, vzbudiť u nich citovú náklonnosť. Otcov hlas má byť vyrovnaný a rozhodný, ale tiež láskavý (Štrbová, 2004b, s. 14).

Každý otec pri výchove používa iný štýl. Yablonsky (1995, s. 47) uvádza nasledovné činitele, ktorá určujú otcovský štýl:

- model jeho vlastného otca,
- predstava o otcovstve,
- rola v zamestnaní,
- sociálne, právne, kultúrne, ekonomické, náboženské orientácie,
- typ mužovej osobnosti, jeho charakter, temperament,
- rodinné problémy,
- počet starších detí v rodine.

Jeden z najvýznamnejších vplyvov na otcovský štýl je štýl jeho vlastného otca, či už vedome alebo nevedome. Mnohí muži sa správajú k svojim deťom presne tak, ako ich otcovia. Ak má toto správanie negatívny charakter, môže to mať veľmi negatívne následky, pretože deti preberajú rodičovské modely. Negatívny otcovský model môže mať aj opačný efekt, kedy sa dieťa vzbúri a vytvorí zo seba človeka veľmi odlišného od otca.

Môže sa dostať do opačného extrému, čo je tiež nebezpečné, napr. ak otec svoje dieťa nikdy neobjímal a ono, keď bude mať svoje vlastné deti, bude ich objímať až príliš často (Yablonsky, 1995, s. 46-47).

Súhlasíme s Augustynom (2002, s.12), že: „Súčasný muž, ktorý nemá perspektívu odovzdať deťom veľké materiálne dobro, lepšie chápe, že im môže odovzdať väčší dar, seba samého, svoju otcovskú lásku. Zrelé otcovstvo sa rodí zo vzájomného pôsobenia medzi otcom a dieťaťom. Otec sám stojí pred možnosťou osobného rastu, keď sprevádza svoje dieťa v jeho rozvoji. Dieťa mu pomáha stávať sa lepším otcom, ale tiež zodpovednejším človekom. Keď otec vychováva svoje dieťa, sám býva tiež vychovávaný z jeho strany. Otvorený, citlivý muž, ktorý sa vciťuje do svojho dieťaťa a jeho rozvoja, odhaľuje v jeho dospievaní aj svoju vlastnú cestu vnútorného dozrievania. Otcovstvo je základná skúsenosť muža.“

„Hoci otcovská láska je iná než materská, pre dieťa býva nie menším prameňom radosti a šťastia“ (Augustyn, 2002, s. 7).

Podľa Bujnovej (2004b, s. 12) „výskumy dokazujú, že s otcovstvom sa udiala za posledné roky zmena, a to aj u nás. Rastie počet otcov v starostlivosti o dieťa, súčasní otcovia trávia so svojimi deťmi viac času a pozdvihla sa emocionálna úroveň vzťahu otec – dieťa“. S rolou otca sa spája domnienka, že je „typicky mužský“ len vo svete práce, podnikania, biznisu, ale začína sa hovoriť o „novom otcovi“. „Nový otec“ je ten, ktorý v rámci emancipácie robí veľa vecí, ktoré tradične robila matka, vedie domácnosť, stará sa o deti, v niektorých krajinách môže byť aj na materskej dovolenke miesto matky (Potočárová, 2003, s. 81 - 88).

Podľa Yablonskeho (1995, s. 46-47) predstavuje „otcovstvo neodvolateľný záväzok, ktorý muž smie na seba v živote vziať“. Pre muža znamená narodenie dieťaťa zmenu v jeho doterajšom živote, narúša sa jeho súkromie, otcovstvo prináša svoje výhody, ale i nevýhody. Právny poriadok Slovenskej republiky stanovuje presné pravidlá, prostredníctvom ktorých možno určiť, kto je považovaný za otca v zmysle práva. To môže byť výhodou pre osamelé matky, ktoré sa domáhajú výživného na svoje dieťa alebo pre otcov, ktorí sa chcú starať o svoje dieťa a nie je im to zo strany matky umožnené.

Zákon o rodine č. 94/1963 Zb. v neskoršom znení uvádza nasledovné tri domnienky otcovstva: „Domnienky majú určené presné poradie svojho uplatnenia, znamená to, že ak platí prvá domnienka nemožno uplatniť ďalšie dve domnienky.

- *Prvá domnienka otcovstva* je, že za otca dieťaťa sa považuje manžel matky. Domnienka sa uplatní len na dieťa, narodené v tej dobe, ktorú na jednej strane ohraničuje deň uzavretia manželstva a na druhej strane trojstý deň po zániku manželstva. V praxi to znamená, že podľa tejto domnienky, ak sa dieťa narodí vo vymedzenej dobe, je už zo zákona považovaný za otca dieťaťa manžel matky, a to bez ohľadu nato, či je biologickým otcom dieťaťa. Pokiaľ táto domnienka nebude vyvrátená, je manžel (bývalý manžel) matky dieťaťa tým, komu narodením dieťaťa vzniknú rodičovské práva a ktorý nadobudne aj rodičovské povinnosti, a to hlavne povinnosť vyživovania. Túto povinnosť má aj vtedy, keď je zrejmé, že biologickým otcom dieťaťa je niekto iný. Prvú domnienku možno vyvrátiť len súdnym rozhodnutím o zapretí otcovstva.
- *Druhá domnienka otcovstva* sa môže uplatniť len v prípade, že sa dieťa narodilo slobodnej matke (s výnimkou tristoďňovej lehoty po zániku predošlého manželstva – prvá domnienka) alebo v prípade, že prvá domnienka otcovstva bola platne vyvrátená. V zmysle druhej domnienky sa za otca dieťaťa považuje muž, ktorého otcovstvo bolo určené súhlasným vyhlásením rodičov, uskutočneným pred príslušným súdom, odborom matriky. Toto vyhlásenie možno uskutočniť kedykoľvek po narodení dieťaťa, možno ho však uskutočniť aj o dieťati nenarodenom, ktoré už bolo počaté. Druhú domnienku otcovstva možno vyvrátiť rozhodnutím súdu o zapretí otcovstva.
- Podľa *tretej domnienky* sa za otca dieťaťa považuje muž, ktorý s matkou dieťaťa súložil v „rozhodnom čase“ – doba od trojstého dňa po stoosemdesiaty deň pred narodením dieťaťa. Takýto muž sa za otca dieťaťa považuje len v tom prípade, pokiaľ jeho otcovstvo nevyklučujú závažné okolnosti. Na základe tejto domnienky môže byť otcovstvo určené iba súdnym rozhodnutím.“

Zákon o rodine č. 36/2005 Z.z. v paragrafoch 62 až 65 upravuje od 1.apríla 2005 systém zákonnej vyživovacej povinnosti. Táto povinnosť nie je len právnou povinnosťou, ale aj morálnou. Výživným sa neprispieva len na stravu, ako si to vysvetľujú niektorí rodičia, ktorí sú viazaní touto povinnosťou, ale „výživou“ sa rozumie aj zaobstarávanie a uspokojovanie životných potrieb pre všestranný telesný a duševný vývin dieťaťa.

3 MATERSKÁ A RODIČOVSKÁ DOVOLENKA

Štátna rodinná politika poskytuje šancu aktívne sa zúčastniť starostlivosti o dieťa do veku troch rokov ženám i mužom rovnako. Dlhé obdobie bola materská-rodíčovská dovolenka výsadou žien, teraz za rovnakých podmienok sa množstvo moderných mužov v súčasnosti dostáva do dilemy, či pracovať a finančne zabezpečiť rodinu alebo sa radšej naplno vcítiť do otcovskej role a vychutnať si starosti i radosti muža na rodičovskej dovolenke.

3.1 História a súčasnosť

„Prvé legislatívne normy týkajúce sa rodičovskej dovolenky vstúpili do platnosti v sedemdesiatych rokoch dvadsiateho storočia. Do konca deväťdesiatych rokov sa rodičovská dovolenka stala súčasťou rodinnej politiky vo všetkých európskych členských krajinách. V rámci európskej únie bola v roku 1995 prijatá rámcová dohoda o rodičovskej dovolenke, ktorá vymedzila právny priestor pre prijatie, úpravu zákonov v členských krajinách EÚ. V zmysle tejto smernice vzniká nárok na uplatnenie si rodičovskej dovolenky až do veku 8 rokov dieťaťa. Po skončení rodičovskej dovolenky má zamestnanec/zamestnankyňa nárok vrátiť sa do svojho pôvodného zamestnania.

Politika ústretová k rodine je nový koncept, ktorý sa v európskom priestore začal uplatňovať v deväťdesiatych rokoch. Pôvodne sa ním označovali opatrenia, ktoré umožňovali rodičom kombinovať zamestnanie so starostlivosťou o deti. Politika ústretová k rodine zahŕňa rôzne typy opatrení – od rôznych podporných programov pre jednotlivé udalosti, ako je materská, otcovská alebo rodičovská dovolenka a iné. Na Slovensku sa ako jeden z pokusov posilniť implementáciu politiky ústretovej k rodine na úrovni zamestnávateľov uskutočňuje od roku 2000 projekt Sociálny audit „Rodina a práca“. Má stimulovať organizácie súkromného a verejného sektora k tomu, aby jej venovali zvýšenú pozornosť. K základným cieľom projektu patrí motivácia zamestnávateľov k vytváraniu takých podmienok, ktoré sú citlivé k rodinným povinnostiam zamestnancov a zamestnankýň, ako aj verejne oceniť tých zamestnávateľov, ktorí venujú systematickú pozornosť zosúladeniu pracovného a rodinného života a vytváraniu rovnosti príležitostí žien a mužov“ (Glosár rodovej terminológie).

„Švajčiarsko ako jediná krajina v Európe do roku 2004 neposkytovala svojim ženám platenú materskú dovolenku. Žena mohla zostať 14 týždňov na platenej materskej dovolenke, ale len v prípade, že jej to povolil jej zamestnávateľ a platil jej materskú

dovolenku. V tejto bohatej krajine občania a občianky (donesávna v kantóne Apenzell ženy ešte nemali volebné právo) o všetkom rozhodujú cestou priamej demokracie. Prvýkrát zákon o platenej materskej dovolenke u Švajčiarov neprešiel. Väčšina bola toho názoru, že privádzanie detí na svet je súkromnou záležitosťou a nie je úlohou štátu financovať štart nového občana na svet. V septembri 2004 boli na programe voľby o zavedení zákona, ktorý by každej žene zaručoval právo zostať doma na 14-týždňovej platenej materskej dovolenke. Tentoraz zákon prijali, zvíťazila väčšina sociálne zmýšľajúcich Švajčiarov. “ (Korzycki, 2004).

„Škandinávské krajiny majú najrozsiahlejšie programy týkajúce sa rodičovskej dovolenky. Švédsko v roku 1974 ako prvé zaviedlo platenú rodičovskú dovolenku. Rozdelenie materskej dovolenky na materskú a otcovskú spôsobuje, že vo švédskych rodinách pribúda detí a ubúda rozvodov. To je výsledok novej štúdie zo Štokholmskej univerzity. V prípade, že otcovia sa čiastočne podieľajú na materskej dovolenke, zatiaľ čo ženy môžu pracovať, zvyšuje sa šanca na ďalšieho potomka v rodine o 15 percent. Rodín, kde sa rodičia rozvádajú, je o 30 percent menej. Keď na materskej dovolenke zostala iba matka, bolo pravdepodobnejšie, že starostlivosť o kuchyňu, domácnosť a deti padne aj v budúcnosti na jej plecia. Partneri, ktorí sa o starostlivosť o dieťa delia od začiatku, prežívajú aj neskôr rovnoprávnejší rodinný i partnerský vzťah. Švédski otcovia majú možnosť vybrať si "otcovskú dovolenku" už takmer 30 rokov“ (Mamatata, 2004).

„Niektoré krajiny Európy, napr. Taliansko, Rakúsko alebo Dánsko majú vo svojom zákonodárstve zakotvené opatrenie – father quota, ktoré má za cieľ zvýšiť spoluúčasť otcov na rodičovskej dovolenke. Jeden mesiac z celkovej rodičovskej dovolenky je vyhradený len pre otcov. Ak túto možnosť nevyužijú, celkovo sa rodičovská dovolenka o tento mesiac skráti. Aj napriek tejto možnosti a flexibilitě, ktorú toto opatrenie ponúka a možnostiach pružného pracovného času popri rodičovskej dovolenke, tak stále je rodičovská dovolenka ešte stále ženskou záležitosťou“ (Glosár rodovej terminológie).

Televízia ta3 uverejnila reportáž o predĺžení materskej dovolenky: „Európska únia 08. marca 2010 predĺžila materskú dovolenku na štyri mesiace z pôvodných troch pre každého rodiča. Podľa úradov EÚ nový predpis umožňuje rovnosť pohlaví a podporuje mužov pri prijímaní "rovného dielu rodinných povinností". Rozhodnutie vlád členských štátov únie predĺžiť materskú dovolenku musí do dvoch rokov ukotviť vo svojom zákonodarstve všetkých 27 členských krajín EÚ. Zamestnaným predpis tiež zaručuje finančné a iné benefity počas materskej dovolenky po narodení alebo adopcii dieťaťa. To, či bude

materská dovolenka platená alebo čiastočne platená, ako aj to, aké budú postihy pre spoločnosti, ktoré to nebudú dodržiavať, bude závisieť od vlád členských štátov. Dĺžka materskej dovolenky sa v krajinách Európskej únie pohybuje od 14 týždňov na Malte do 16 mesiacov vo Švédsku, výrazne sa líšia aj finančné príspevky pre rodičov“.

Aj Slovenská republika vstupom do Európskej únie preberá na seba ako členský štát jednotlivé zákonné normy. „Pol roka po narodení dieťaťa môže zostať na materskej spolu s matkou aj otec. Zamestnávateľ je podľa nového Zákonníka práce povinný umožniť čerstvému otcovi zostať doma, ak o to požiada. Podľa potreby mu musí skrátiť alebo upraviť pracovný čas, pokiaľ tomu nebráni prevádzka firmy. Nesmie ho prepustiť, kým sa stará o dieťa mladšie ako tri roky. Tvorcovia zákonníka takéto ustanovenie odôvodňujú európskym právom. Nepredpokladajú však, že by otcovia zostávali na materskej spolu so svojimi ženami, pretože peňažnú pomoc v materstve bude naďalej dostávať iba jeden rodič“ (Na materskú môže ísť aj otec, 2010).

3. 2 Právne ukotvenie problematiky

Zákonník práce (Ústredný portál verejnej správy, 2010) priznáva v súvislosti so starostlivosťou o dieťa zamestnankyni – žene právo na materskú a rodičovskú dovolenku. Zamestnanec – muž má v súvislosti so starostlivosťou o dieťa právo na rodičovskú dovolenku. V súvislosti s pôrodom a so starostlivosťou o narodené dieťa patrí žene *materská dovolenka* v trvaní 28 týždňov. Ak žena porodila zároveň dve alebo viac detí alebo ak ide o osamelú ženu, patrí jej materská dovolenka v trvaní 37 týždňov. Žena nastupuje materskú dovolenku spravidla od začiatku 6. týždňa pred očakávaným dňom pôrodu, najskôr však od začiatku 8. týždňa pred týmto dňom. Ak žena vyčerpá z materskej dovolenky pred pôrodom menej ako 6 týždňov, pretože pôrod nastal skôr, ako určil lekár, patrí jej materská dovolenka odo dňa nástupu až do uplynutia 28 týždňov, resp. 37 týždňov. Ak žena vyčerpá z materskej dovolenky pred pôrodom menej ako 6 týždňov z iného dôvodu, poskytne sa jej materská dovolenka odo dňa pôrodu len do uplynutia 22 týždňov, resp. 31 týždňov (ak ide o ženu, ktorá porodila zároveň dve deti alebo viac detí, alebo ak ide o osamelú ženu). Ak sa o narodené dieťa stará muž, v súvislosti s touto starostlivosťou mu patrí od narodenia dieťaťa rodičovská dovolenka, a to v rovnakom rozsahu ako patrí žene materská dovolenka. Počas materskej dovolenky vzniká žene (prípadne iným určeným osobám) za stanovených podmienok nárok na materské.

Materská dovolenka v súvislosti s pôrodom nesmie byť kratšia ako 14 týždňov a nemôže sa skončiť ani prerušiť pred uplynutím 6 týždňov odo dňa pôrodu.

Na prehlbenie starostlivosti o dieťa môže žena aj muž požiadať zamestnávateľa o *rodičovskú dovolenku*. Zamestnávateľ je povinný takejto žiadosti vyhovieť. Rodičovská dovolenka sa poskytuje v rozsahu, o aký rodič požiada, najviac však do 3 rokov veku dieťaťa. Ak ide o dlhodobý nepriaznivý zdravotný stav dieťaťa vyžadujúci osobitnú starostlivosť, je zamestnávateľ povinný poskytnúť žene a mužovi, ktorí o to požiadajú, rodičovskú dovolenku až do 6 rokov veku dieťaťa. Táto dovolenka sa poskytuje spravidla vždy najmenej na 1 mesiac. Počas rodičovskej dovolenky vzniká rodičovi (prípadne iným určeným osobám) za stanovených podmienok nárok na rodičovský príspevok.

4 RODOVÉ STEREOTYPY

„Rodové stereotypy (gender stereotypes) môžeme charakterizovať ako ustálené, zjednodušené až rigidné presvedčenia o „vhodnom a primeranom“ správaní sa mužov a žien a ich „vhodných a primeraných“ vlastnostiach a ďalších psychických či sociálnych kvalitách“ (Lukšík, Supeková, 2003, s.52).

4. 1 Rod, rodovosť, rodové stereotypy

„Rod je pojem, ktorý sa vzťahuje na sociálne rozdiely medzi ženami a mužmi, ktoré sú naučené, sú v priebehu času zmeniteľné a majú veľmi rôzne prejavy – tak v rámci jednotlivých kultúr, ako aj medzi kultúrami. Je spoločensky utváranou kategóriou – vzniká v kontexte určitej spoločenskej kultúrnej a ekonomickej štruktúry. Odovzdáva sa a reprodukuje sa procesom sociálneho učenia“ (Farkašová, 2002, s. 12).

„V ponímaní Oakleyovej (2000) (In: Marková, 2006) pojem gender zdôrazňuje, že žiadne usporiadanie vzťahov medzi mužmi a ženami nie je prirodzené, teda dané, nutné, povinné či racionálne. Gender teda možno chápať ako organizujúci princíp sociálnej reality, prostredníctvom ktorého sa utvárajú a prebiehajú vzťahy medzi mužmi a ženami. Pojem gender poukazuje na to, že vlastnosti a správanie, ktoré býva v spoločnosti vzťahované k predstave muža a ženy, nie je vyvolané biologickými dispozíciami viazanými na pohlavie, ale je formované spoločnosťou a kultúrou“.

Stotožňujeme sa s Lukšíkovým a Supekovej širším ponímaním mužskosti a ženskosti, ktoré je otvorené a nepredpisuje mužom a ženám nejaké podstatné, len im vlastné charakteristiky alebo roly. „Užšie ponímanie mužskosti a ženskosti sa drží rozdelenia podľa tradičných mužských a ženských rolí. Muži sa v tomto tradičnom ponímaní považujú za agresívnych, emočne chladných, nezávislých, dominantných, súťaživých, rozhodných. Starajú sa o zabezpečenie rodiny. Ženy sú na druhej strane pasívne, citové, závislé, submisívne a nerozhodné. Ich hlavná rola je výchova detí a starostlivosť o domácnosť. Toto rozdelenie si pri svojom zdôvodňovaní berie na pomoc tzv. esencialistický prístup- ženskosť a mužskosť sú esenciami, ktoré sú ženám a mužom biologicky prirodzene dané, a preto samozrejmé“ (Lukšík a Supeková, 2003, s. 52).

„Rodové stereotypy sú obrazy „mužskosti“ a „ženskosti“, ktoré sa javia ako prirodzené. Napriek zdanlivej „prirodzenosti“ rodové stereotypy získavame prostredníctvom výchovy a pod tlakom spoločnosti. Ak by boli mužské a ženské vlastnosti biologicky dané, každý

jedinec homosapiens by vykazoval rovnaké vlastnosti podľa toho, či je mužom alebo ženou. Na svete existuje množstvo rôznych vzorov mužskosti a ženskosti“ (Bosá, 2002).

Súhlasíme s tvrdením Bosej (2002), že „rodové stereotypy ako „vzory“ nemôže nikto z nás naplniť úplne. Napriek tomu zasahujú do našich životov. Rodové stereotypy, ako väčšina spoločnosťou podporovaných a formovaných vzorcov vznikajú z dôvodu ustanovenia určitého systému a mali by byť prostriedkom, ktorý „bráni rizikám v našich životoch“. Napriek tomu mnohé z týchto stereotypov naše životy komplikujú.“

Gjuričová (In: Gjuričová, Kubička, 2003, s. 149) hovorí, „že rodové stereotypy sú menené každodennými interakciami. Znamená to, že mužskosť a ženskosť je neustále „dojednávaná“ a mení sa v rôznych kontextoch. Teda to čo je mužovi alebo žene dovolené, o čom si spoločnosť myslí, že to má tvoriť podstatnú časť jeho hodnôt a života, nie je fixné, ako sa to niekedy predpokladalo“. Myslíme si, že je možné stereotypy a predstavy o vhodnom správaní žien a mužov zmeniť. Súčasná doba je toho dôkazom. Vplyv modernizácie a rozvoj techniky, samotný vývin ľudského myslenia, ktoré je ovplyvňované médiami, podporujúca zákonodárna politika štátu. Ženy majú možnosť pracovať a muži majú možnosť zostať s dieťaťom na rodičovskej dovolenke. Niektoré rodové diskurzy obhajujú dôležitosť udržiavania rodových stereotypov, iné sa, naopak, argumentačne snažia o stieranie zaužívaných rodových rozdielov.

„Veľkým ovplyvňovateľom rodového presvedčenia je v súčasnosti reklama. V reklame zreteľne vidieť existujúce rodové stereotypy. Muži musia byť silní, bohatí, sebavedomí, úspešní, atletickí (čo je podobné predchádzajúcemu ideálu udatného vojaka) a ženy musia byť krásne a mladé ako modelky a keď nie sú mladé, tak starajúce sa o domácnosť“ (Lukšík et al., 2003, s. 29).

Rodovo stereotypné chápanie ženskej a mužskej sexuality sa rozkolísava. V každodennej interakcii sa azda ani nevyskytuje tak často, ako často sú tieto stereotypy podávané zo strany médií, politiky, rozprávok a podobne. Ich produktom sú ideologické konštrukcie mužskosti a ženskosti, podľa ktorých sa hodnotí správny muž, správna žena, či prirodzene ženské správanie a prirodzene mužské správanie. Stereotypy existujú vďaka tomu, že sa považujú za nemenné, prirodzené. Aby navzájom fungovali, musia fungovať v opozícií mužské/ženské, prípadne nemužské/neženské (Bačová a kol., 2003, s. 9-33). Tieto stereotypy sformovali zo ženy bytosť milú, citlivú, obetavú, starajúcu sa o rodinu a deti a z muža silnú bytosť, ktorý zabezpečuje materiálne hodnoty pre svoju rodinu, neprejavuje

navonok city. Takéto stereotypné posudzovanie muža a ženy na nás vytvára tlak už od detstva.

4. 2 Muži, ženy a ich rodičovské role

Strieženec (2001, s.137) chápe „*sociálnu rolu* ako schému potrieb a cieľov, názorov, citov a postojov, hodnôt a činností, ktoré by podľa očakávania príslušníkov spoločenstva mali charakterizovať typického predstaviteľa určitej pozície. Roly predpisujú správanie, ktoré sa od ľudí očakáva v štandardných situáciách.“

Spoločnosť podsúva ženám a mužom rozličné role (WHO Gender policy, 2002, s. 1-5). Socializáciou si jedinec podľa svojho biologického pohlavia osvojuje mužskú či ženskú genderovú rolu, ktorá je definovaná spoločnosťou (kultúrou) ako vhodné správanie pre mužské či ženské pohlavie. Čiže proces socializácie určuje rozdiely v správaní oboch pohlaví. Konkrétna podoba týchto rolí sa líši v rôznych kultúrach a taktiež v značnej miere v rôznych sociálnych vrstvách jednej spoločnosti.

Mužskosť a ženskosť sa definuje podľa tradičných mužských a ženských rolí. „Muži sa v tomto tradičnom ponímaní považujú za agresívnych, emočne chladných, nezávislých, dominantných, súťaživých, rozhodných. Starajú sa o zabezpečenie rodiny. Ženy sú na druhej strane pasívne, citové, závislé, submisívne a nerozhodné. Ich hlavná rola je výchova detí a starostlivosť o domácnosť“ (Lukšík, Supeková, 2003, s. 52).

Súhlasíme s tvrdením Hudáka (2001, s. 30-59), že „žena hľadá stabilitu, niekoho o koho by sa mohla oprieť, nechať sa viesť. Muž poskytuje bezpečie, rozhodnosť, pretože žena potrebuje byť chránená. Muž nachádza svoju odozvu len pri nežnej, krehkej žene“. Tieto vlastnosti sú navzájom prepájané aj v realizácii role matky a otca. Nech prevládajú akékoľvek rodové stereotypy, vždy je to tak, že sa navzájom dopĺňajú. „Bez ženského empatizujúceho mozgu a mužského systemizujúceho mozgu, ktoré sa navzájom dopĺňajú a spolupracujú spolu, by bol svet úplne chaotický“ (Cviková, Juráňová, 2003, s. 139).

„Súčasnosť vyvíja menší sociálny tlak na striktné rozdelenie rolí a ponúka možnosť vlastného naplnenia predstavy o mužskej a ženskej role“ (Empatia, 2005, s. 2). Napriek tomu sa môžu vyskytnúť konfliktné situácie v rodinách, kde ako uvádza článok v časopise Empatia (2005, s.1-5) „premena rolí býva aj častým zdrojom problémov, najmä keď jeden z dvojice partnerov pochádza z tradičnej rodiny a druhý partner sa stotožňuje s novodobým zmýšľaním rovnomernejšieho rozdelenia domácich povinností. Dvoj kariérové manželstvá,

kedy sa manželia snažia finančne zabezpečiť svoju rodinu môže viesť k prehodnoteniu a prerozdeleniu povinností týkajúcich sa mužskej a ženskej role.“

Stotožňujeme sa s názorom, že „rozdiely medzi mužmi a ženami vo vnútri spoločnosti sú predovšetkým výrazne závislé od spôsobu, akým spoločnosť zaobchádza s chlapcami a mužmi na jednej strane a dievčatami a ženami na strane druhej, tzn. od odlišnej socializácie príslušníkov oboch pohlaví“ (Maříková, 1999, s. 60).

Oakleyová (2000, s. 135) poukazuje na fakt, že chlapci a dievčatá vo veku od štyroch do deviatich rokov sa líšia v osvojovaní si genderových rolí. Dievčatá sa menej špecificky a menej systematicky prikláňajú k rolám, aktivitám a objektom prislúchajúcim ich pohlaviu. Neznamená to, že sa neidentifikujú so ženskou rolou, skôr to poukazuje na skutočnosť, že dievčatá majú menej spoločenských zábran prihlásiť sa k záujmom, či preferenciám druhého pohlavia. Chlapec ktorý prejaví dievčenské záujmy alebo vlastnosti prislúchajúce feminite, je hneď „zoženštelý“, zatiaľ čo dievča je jednoducho „divoška“, a až bude potrebné, vyrastie z toho. Na rozdiel od dievčat sú chlapci konzistentnejšie maskulínni vo svojej genderovej roli už od útleho detstva a sú k tomu viac podnecovaní zo strany blízkeho i širšieho okolia. Na odlišné správanie detí sú citlivejší otcovia než matky. K identifikácii sa ku genderovým rolám prispieva i vrelý a láskyplný vzťah rodiča k dieťaťu. To platí nielen pre dievčatá, ale i pre chlapcov. Chlapci si ľahšie osvojujú mužskú genderovú rolu, keď sa k nim otec chová láskyplne (Oakleyová, 2000, s. 138).

V súčasnosti prechádzame silnou transformáciou v sociálnej a hospodárskej sfére. Prirodzene i ľudia prehodnocujú postoje a hodnoty, ktoré boli spojené s politickou ideológiou pred rokom 1989 (Friezeová et al., 2004, s. 71). Prejavy zmien možno sledovať v správaní jednotlivca, ktoré zahŕňajú i presvedčenia a očakávania v uplatňovaní rovnosti príležitostí.

5 POSTOJE

„Postoje patria do základných psychologických možností jednotlivca. Sledujú sa v projektoch sociálnej a politickej psychológie, psychológie výchovy, marketingu, reklamy a v iných špecifických odvetviach modernej psychológie“ (Boroš, 2001, s.115).

5. 1 Postoj – pojem, meranie, škálovanie

„Postoj je forma hodnotiaceho názoru , ktorý obsahuje aj citový vzťah k predmetu postoja a je zároveň motivačnou kategóriou, preto spolupôsobí ako spoluregulátor správania, resp. konania. Je to pozitívny, negatívny alebo indiferentný aktivizačný vzťah jedinca k osobám, veciam, dejom a udalostiam, ktorý vyplýva z morálky, svetonázoru a doterajších poznatkov i skúseností jedinca“ (Strmeň, Raiskup, 1998, s.199).

Nakonečný (2005, s. 420) definuje *postoj* ako: “relatívne stabilnú pripravenosť človeka reagovať určitým spôsobom na osoby, skupiny, situácie, predmety, názory, spôsoby správania. Postoj sa chápe ako naučená predispozícia správať sa konzistentným spôsobom voči daným triedam objektov, a to nie v takom smere, akými sú, ale ako sú chápané, že sú, pričom stav pohotovosti má direktívny efekt na cítenie a akciu k objektu“.

Marcela Verešová (In: Kollárik, Sollárová a kol., 2004, s. 229-30) uvádza nasledovné zložky postoja:

- Kognitívna zložka (názory a myšlienky) – tvorí ju suma názorov jednotlivca o objekte, presvedčenie a predstavy o tom, aké objekty sú alebo aké by mali byť. Základným kľúčovým pojmom tvorby tejto zložky postoja je kognitívne učenie a kategorizácia.
- Emocionálna – citová zložka postoja – vzťahuje sa na emócie súvisiace s predmetom postoja a emócie spojené s presvedčením. Táto zložka postoja je asociovaná s príjemným alebo nepríjemným emočným ladením k predmetu postoja, jeho obľúbenosťou alebo neobľúbenosťou.
- Behaviorálna zložka postoja vyjadruje pohotovosť správania a konania v zmysle existujúceho postoja. Označuje sa ako tendencia konať. Opiera sa o typológiu správania v zmysle konať v smere (pre), proti alebo mimo objektu postoja.

„Jedna z nich môže byť dominantná, ale obvykle sú vyvážené: ak dominuje kognitívna zložka, hovoríme o zmýšľaní, ak dominuje emotívna zložka, označuje sa to slovom sentiment“ (Nakonečný, 2000, s.135).

Postoje sa vyznačujú znakmi ako: komplexnosť – podiel kognitívnej, emocionálnej a konatívnej zložky, konzistencia – pevnosť, stálosť a súdržnosť, konzonancia – súzvuk trsov postojov, intenzita, extrémnosť, centrálnosť – periférnosť. Postoje by mali byť rezistentné voči zmene. Zmena je síce ťažká, ale možná. Uľahčuje ju, ak prebieha postupne, týka sa krajnej periférnej oblasti postojov a málo vyhranených postojov. Zmena postojov môže nastať aj u osoby emočne nestabilnej. V prípade, že je osoba vystavená tlakom na zmenu centrálnych postojov, vyvoláva to v nej úzkosť (Kollárik, Sollárová a kol., 2004, s. 28-34).

„Meranie postojov znamená, že postoje možno empiricky zisťovať. Historicky je možné meranie a zisťovanie postojov rozdeliť do dvoch hlavných prúdov. Prvý, začínajúci začiatkom 20.storočia, je charakteristický formovaním poznávania postoja ako psychosociálneho faktu, predstavitelia tohto prúdu boli W.I. Thomas, F.Znaniacki, J.Dewey, G.H.Mead atď. Druhý začína prácami L.L. Thurstoneho a E.J. Chavea a zavedením kvantitatívnych techník- škál postojov. Ďalšie typy škál a druhy merania vznikli v podstate jednak naviazaním na práce oboch autorov, jednak na základe kritiky týchto meraní a prehĺbením pohľadu na podstatu a štruktúru postoja – predstaviteľmi boli E.K. Scheuch, F. Petermann, D. Frey, M. Rosch“ (Geist, 1992, s. 286).

V rámci merania postojov je v súčasnosti preferované nepriame meranie, ktoré sa realizuje spravidla dotazníkovou metódou, a tá je v kontexte merania postojov charakteru škály. Moderné výskumy postojov sú presné vďaka tomu, že umožňujú spoľahlivo merať postoje – obsah aj intenzitu. Pri praktickej aplikácii spôsobov merania postojov sa môžeme stretnúť s viacerými problémami. Napr. nevystihnúť všetkých troch zložiek postoja, sústredenie sa len na niektorú zo zložiek postoja. Analýza nameraných dát preto vyžaduje veľmi presnú a citlivú interpretáciu (Kollárik, Sollárová a kol., 2004, s. 38-39).

Marcela Verešová (In: Kollárik, Sollárová 2004, s. 39-40) uvádza tieto typy postojových škál:

- Škála etnickej dištancie – E. S. Bogardus (1925),
- Intervalová škála – L. L. Thurston (1929)
- Skalogram – L. Guttman (1950)
- Faktorová analýza – R. C. Cattell (1952)
- Sémantický diferencál – Ch. Osgood (1958)
- Sumačná škála – R. Likert (1932) – škála sumačných odhadov - respondenti posudzujú jednotlivé výroky na päťstupňovej škále. Stupňom sa priradujú číselné hodnoty a ich

súčet je súhrnné skóre postoja jednotlivca. Meria intenzitu postojov. Príklad škály: 1. veľmi súhlasím, 2. súhlasím (do istej miery), 3. som nerozhodný (neviem), 4. nesúhlasím (do istej miery), 5. rozhodne nesúhlasím

Sumačná škála R. Likerta je najviac zrozumiteľná pre bežného respondenta, preto sme ju využili v našom prieskume, kde sme zisťovali postoje mužov a žien k materskej a rodičovskej dovolenke.

5. 2 Postoje k materskej a rodičovskej dovolenke

„Postoje vyjadrujú vzťah k hodnotám, prepokladajú väčšiu alebo menšiu mieru orientácie vo svete týchto hodnôt, ktorá je založená na skúsenosti. Hodnotová orientácia sa vytvára u dieťaťa ranného veku v priebehu jeho primárnej socializácie a začne sa zoznamovať s hodnotami svojho sociálneho prostredia. Dieťa dospievajúce a neskôr dospelé sa učí oceňovať čo je dobré a čo je zlé, a to v dvoch rovinách, v rovine spoločensko-normatívnej (čo za zlé a dobré pokladá jeho kultúrne a sociálne prostredie) a v rovine subjektívnej (čo je dobré a čo je zlé z hľadiska subjektívnej skúsenosti)“ (Nákonečný 1999, s.143).

Posun priorit žien a mužov v prospech súbežnej realizácie viacerých životných stratégií matiek sa snažia v rozvinutých európskych štátoch riešiť opatreniami rodinnej politiky, zameranými na „zladňovanie pracovných a rodinných povinností pre rodiny s malými deťmi“. Používajú k tomu celý systém opatrení, od pracovno-právnych, rekvalifikačných až po podporu služieb (najmä opatrovateľských) pre rodiny s malými deťmi. Vychádzajú z faktu, že „väčšina žien nie je ochotná obetovať kvôli rodine svoju pracovnú kariéru“. Sľubujú si od toho aj istú stabilizáciu či zlepšenie ukazovateľa pôrodnosti vo viere, že tam, kde „ženy majú vytvorené podmienky pre zvládnutie práce a rodiny, kde sa muži viac zapájajú do starostlivosti o chod domácnosti, tam sa rodí viac detí“ (Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny, 2006).

Skorunková (2006, s. 189-194) vo svojom príspevku uvádza nasledovné výsledky z výskumu medzi českými vysokoškolákmi o ich predstavách, aká by mala byť deľba práce medzi manželmi v ich budúcej rodine:

- Na rodičovskej dovolenke by mala zostať až v 62% -tách žena, v troch percentách bol uvedený muž na rodičovskej dovolenke a vysoká hodnota 35% vysokoškolákov uvádza, že na rodičovskej dovolenke môžu zostať obaja partneri rovnako

- Drobné opravy v byte a starostlivosť o auto by nemali prináležať vôbec žene, 86 % mužov a 13 % obaja partneri by mali vykonávať opravy v byte, 74 % mužov a 25% obaja partneri by sa mali starať o údržbu auta
- Rozhodovať o finančnom rozpočte rodiny a dohliadať na deti pri plnení školských povinností by nemal žiadny muž, ženy len v troch percentách a obaja partneri až v 97 %-tách
- pri domácich prácach a nevyhnutných nákupoch vyšli podobné údaje, kde v 47 %-tách uviedli vysokoškólach, že by mala vykonávať len žena, v dvoch percentách muž a v 51% -tách by mali vykonávať obaja partneri.

Väčšina zamestnaných matiek a otcov predpokladá a očakáva, že prostredníctvom rodinnej politiky im bude spoločnosť vytvárať podmienky na zvládanie ich náročných úloh. Ak sa pýtame, či sú rodičia spokojní s opatrovateľskými službami predškolských zariadení pre ich deti, výskum z roku 2005 (Bodnárová, 2005, s. 165) ukazuje tieto postoje: „Materskú školu využíva a považuje za ideálnu formu starostlivosti 64,4 % rodičov; s matkou doma považuje za ideálny stav 35,7 % žien a 31,2 % mužov; platenú opatrovateľku v domácnosti preferuje 10,8 % rodičov a pobyt u starých rodičov 5,1 % rodičov; pobyt u opatrovateľky akceptuje 2,1 % rodičov“.

Bútorová (www.focus-research.sk, 1996) uvádza nasledovné výsledky výskumu z roku 1995:

1. Spokojnosť so zvládaním životnej roly matky vyjadrili ženy v 51 %, otcovia v 44 %. Ostatné roly majú všetky u žien i u mužov nižšie hodnoty: úspešnosť manželskej role vyjadrilo 42 % žien, 41 % mužov; v zamestnaneckej roli je úspešných 37 % žien, 39 % mužov; v občianskej roli je spokojných 25 % žien a 30 % mužov
2. S výrokom, že zamestnaná matka môže poskytnúť dieťaťu rovnako veľa lásky a istoty ako matka, ktorá kvôli dieťaťu nie je zamestnaná, súhlasilo 74 % žien a 60 % mužov
3. S výrokom, že by vydatá žena matka nemala byť zamestnaná, ale venovať sa deťom nesúhlasilo 51 % žien a 38 % mužov
4. Svoju rolu ako živiteľka (spoluživiteľka) rodiny považuje za dôležitú 71 % žien, schopnosť zabezpečiť rodinu považovalo za dôležitú 94 % mužov
5. Súhlas s názorom na spoločnú účasť v práci pre rodinu, pri výchove detí, na striedanie sa obidvoch rodičov vyjadrilo 82 % žien a 76 % mužov

6 MATERSKÁ A RODIČOVSKÁ DOVOLENKA A SOCIÁLNA PRÁCA

„Sociálna práca je činnosť, ktorá predchádza alebo upravuje problémy jednotlivcov, skupín, komunit, ktorá vzniká z konfliktov potrieb jednotlivcov a spoločenských inštitúcií a mala by ovplyvňovať uskutočňovanie vhodných sociálnych zmien v prospech kvality života všetkých ľudí. Sociálna práca je nástrojom komplexnej sociálnej starostlivosti o človeka“ (Strieženec, 2001, s. 59).

Podľa Žilovej (2000, s. 47) sociálna práca ako praktická činnosť „je profesionálna aktivita, ktorá umožňuje jednotlivcovi, skupinám a komunitám identifikovať, t.j. eliminovať a riešiť alebo aspoň zmierniť osobné, skupinové (komunitné), sociálne problémy alebo vplyvy prostredia, ktoré na nich vplývajú negatívne. Je to špecifická činnosť, ktorá smeruje k zlepšeniu vzájomného prispôsobovania jednotlivcov, skupín a sociálneho prostredia, v ktorom žijú a k rozvoju sebaúcty a vlastnej zodpovednosti s využitím potenciálu jednotlivcov, medziľudských vzťahov a zdrojov poskytovaných spoločnosťou, bez ohľadu na vek, pohlavie, sexuálne preferencie, sociálnu príslušnosť, zdravotne postihnutie, rasu, kultúru, vierovyznanie, prípadne iné sociometrické odlišnosti jednotlivca alebo skupiny čo komunity“.

Sociálna práca môže byť aplikovaná do mnohých oblastí, poradenstva, prevencie. Jedna z oblastí aplikovanej sociálnej práce je situovaná medzi poradenskú činnosť v materských centrách, na úrady práce, sociálnych vecí a rodiny a na sociálnu poisťovňu pri vybavovaní dávok zabezpečujúcich rodinu počas materskej a rodičovskej dovolenky. Úradníci a úradníčky v jednotlivých inštitúciách by sa mali riadiť etickým kódexom pracoviska a samozrejme dodržiavať princípy ľudských práv a sociálnej spravodlivosti, ktoré sú základom sociálnej práce.

Prieskum z oblasti významu materských centier (In: Dopadová štúdia o materských centrách na Slovensku, 2008) uvádza: „materské centrá majú opodstatnené miesto v starostlivosti o dieťa, matku a rodinu; a preto by mali mať miesto v systéme verejných politík v oblasti rodiny, prevencie, inštitucionálnej výchovy a neformálneho vzdelávania“.

„Materské centrá sú podporné neziskové zariadenia pre rodiny s deťmi (alebo pre ktorúkoľvek blízku osobu, ktorá dieťa opatruje). Vznikajú „zdola“, t.j. zakladajú ich spontánne predovšetkým ženy na materskej dovolenke, ktoré sa zároveň stávajú na určité obdobie ich manažérkami. Pretože ich spájajú rovnaké problémy a potreby, MC fungujú na báze vzájomného pochopenia, pomoci a z toho prameniaceho entuziazmu tieto potreby

naplniť. Vznikajú po roku 1998 vo forme občianskych združení, ich vznik podmienila niekoľkoročná sociálna izolácia žien, strata zručností, sebavedomia a kontaktov v rámci svojej profesie; zánik trojgeneračného modelu výpomoci a poradenstva; neochota a arogancia zo strany verejnosti voči matke s dieťaťom, bariéry a zákazy pre vstup s kočíkom; nedostatok inšpirujúcich zariadení a bezpečných ihrísk pre deti v prvých rokoch života. Materské centrá na Slovensku zastrešuje únia materských centier v Bratislave, ktorá komunikuje s predstaviteľmi verejného života, médiami, ostatnými mimovládnyimi organizáciami na Slovensku i v zahraničí, snaží sa o celospoločenské diskusie a riešenie problémov matiek v spoločnosti. Materské centrá fungujú na báze dobrovoľníctva, organizujú prednášky, besedy a kurzy týkajúce sa rozvíjaniu schopností rodičov na rodičovskej dovolenke. Je to miesto, kde sa môžu stretnúť mamičky na materskej dovolenke, otcovia na rodičovskej dovolenke alebo aj muži a ženy, ktorí ešte nemajú vlastné deti, ale vyhľadávajú informácie o otcovstve a materstve, o deťoch. (Materské centrá, 2006).

Sociálna práca má svoje miesto v osвете, vzdelávaní, poradenstve. Vzniknuté materské centrá na Slovensku sú súčasťou rodinnej politiky štátu, prevenciou, vytváraním podmienok pre zdravý rodinný život. Pre štát môže byť toto jedným z výhodných možností prevencie. Naprávať škody napáchané na psychickom alebo fyzickom zdraví rodiča alebo dieťaťa, ktoré môže utrpieť úraz na vandalmi zničenom detskom ihrisku, sú oveľa finančne a pre spoločnosť morálne náročnejšie. Sociálni pracovníci vytvárajú priestor pre pôsobenie pri kultúrnej šíreným rodovým stereotypom, motivujú ľudí k svojpomoci, zabezpečujú informačnú činnosť ohľadom finančnej pomoci rodine, spolupracujú na aktivitách zjednocujúcich rodinu a komunitu.

7 PRIESKUM POSTOJOV K MATERSKEJ A RODIČOVskej DOVOLENKE U MUŽOV A ŽIEN

Motiváciou ku skúmaniu postojov k materskej a rodičovskej dovolenke bolo pre mňa štúdium predmetnej literatúry a osobná skúsenosť matky na materskej a neskôr aj na rodičovskej dovolenke. Zaujímalo ma, ako sa pozerajú dnešné ženy a muži na materskú a rodičovskú dovolenku, kde je jej miesto v životných rolách muža a ženy.

V tejto kapitole sa venujeme cieľom prieskumu, stanoveniu prieskumných otázok a metód prieskumu. Uvádzame použité matematicko-štatistické spracovanie výsledkov prieskumu, časový plán a harmonogram, ktorý sme dodržiavali v prieskume a stanovenie konkrétneho prieskumného súboru.

7.1 Ciele a hypotézy prieskumu

Predmetom diplomovej práce boli postoje k materskej a rodičovskej dovolenke. V priebehu tvorby prieskumného problému sme si kládli viaceré problémové otázky: Majú muži a ženy vyhranené postoje k svojej budúcej roli matky, otca na materskej alebo rodičovskej dovolenke? Akými očami sa pozerá verejnosť na možnosť otcov stráviť rodičovskú dovolenku so svojim dieťaťom? Ako dlho by mali zostať rodičia so svojimi deťmi na rodičovskej dovolenke?

Na základe preštudovania literatúry a prieskumov, ktoré sa v predmetnej problematike realizovali, sme stanovili **hlavný cieľ prieskumu**: Identifikovať vybrané postoje k materskej a rodičovskej dovolenke u mužov a žien.

Čiastkové ciele:

1. Zistiť rozdiely v postojoch k materskej a rodičovskej dovolenke u mužov a žien.
2. Zistiť aké sú výhody a nevýhody muža na rodičovskej dovolenke a aké pozorujeme u ženy na materskej a rodičovskej dovolenke.
3. Identifikovať postoje mužov a žien ku svojim rodičovským rolám v spoločnosti.
4. Zistiť, či majú muži a ženy po ukončení rodičovskej dovolenky problémy so zaradením sa do pracovného procesu.
5. Porovnať rozdiely v sémantických reprezentáciách materskej a rodičovskej dovolenke z pohľadu mužov a z pohľadu žien.

Pri formulovaní hypotéz sme vychádzali z teoretických poznatkov a z výskumu Inštitútu pre verejné otázky (IVO, Veneta 2006), ktorým na vzorke 1031 respondentov v rámci projektu IS EQUAL „Veneta“ zisťoval názory slovenskej verejnosti na postavenie rodičov maloletých detí v spoločnosti. Stanovili sme si nasledovné **hypotézy**:

H 1: Predpokladáme, že ženy budú udávať negatívnejšie sémantické reprezentácie k rodičovskej dovolenke pre muža, v porovnaní s mužmi

H 2: Predpokladáme, že muži budú udávať pozitívnejšie sémantické reprezentácie k materskej a rodičovskej dovolenke ženy v porovnaní so ženami.

7.2 Metódy prieskumu

K dosiahnutiu splnenia stanovených cieľov našej práce sme si zvolili metódu dotazníka, pomocou ktorej chceme získať údaje pre náš prieskum od respondentov a respondentiek. Podstata dotazníkovej metódy spočíva v tom, že potrebné informácie získavame pomocou písomného systému otázok. Náš dotazník bol spracovaný s cieľom získania informácií a údajov o vnímaní materskej a rodičovskej dovolenky u mužov a žien. Dotazník bol anonymný. Výhodou je, že anonymita pri vyplňaní dotazníka napomáha k väčšej otvorenosti a úprimnosti odpovedí, prehľbuje dôveru respondentov k prieskumu. Výhodou je aj dostatok času, ktorý sme ponechali respondentom na vyplňanie dotazníka. Respondenti a respondentky boli požiadané, aby uvádzali prvú odpoveď, ktorá sa im zdá vhodná ihneď po prečítaní otázky. Týmto sme chceli dosiahnuť pravdivosť odpovedí.

„Aplikácia dotazníka v spoločenskovednom výskume spočíva na získavaní informácií od respondentov písomne, prostredníctvom otázok, ktoré sú v tlačenej podobe obsahom zvláštneho formulára“ (Ondrejko, 2005, s. 104).

Otázky v dotazníku sú otvorené, uzavreté, škálované. Dotazník obsahuje 28 otázok, z ktorých prvých 6 je zameraných na zistenie identifikačných znakov respondentov a respondentiek, ktoré nám slúžia ako triediace kritéria. Týkajú sa pohlavia, veku, rodinného stavu, najvyššieho dosiahnutého vzdelania, počtu a veku detí respondentov.

Dotazník ďalej obsahoval 7 otvorených otázok. V otvorených otázkach sme chceli zistiť ako muži a ženy vnímajú rolu otca a rolu matky, aké výhody a nevýhody majú ženy na materskej a rodičovskej dovolenke, aké výhody a nevýhody majú muži na rodičovskej dovolenke, ďalej nás zaujímalo, aké problémy môžu mať muži a ženy po ukončení rodičovskej dovolenky s opätovným zaradením sa do pracovného procesu.

Tiež sme použili 13 škálovaných otázok, ktoré boli zamerané na vnímanie postojov k otcovstvu a materstvu, k názoru spoločnosti na to, ktorý z partnerov a ako dlho má zostať s dieťaťom doma, kto z partnerov sa má zaujímať o konkrétne záležitosti v deľbe práce v rodine.

V posledných dvoch otázkach sme použili sémantický diferenciál – metódu merania postojov. Pozostáva z bipolárnych párov adjektív, ktoré vyjadrujú opačné, protikladné vlastnosti, obsahujúce v sebe dimenziu pocitov, sily, hodnoty. Účelom sémantického diferenciálu je identifikovať zámer a intenzitu preferencie medzi dvomi opačnými, protikladnými adjektívami na to, ako opýtaní respondenti a respondentky vnímajú materskú a rodičovskú dovolenku.

V prieskume sme použili početnosti, percentuálne vyjadrenia, hodnotu modus – hodnotu znaku, ktorá vykazuje najväčšie početnosti, teda najčastejšie sa vyskytujúcu hodnotu, aritmetický priemer a smerodajnú odchýlku.

U otvorených otázok sme výsledky uvádzali podľa zistených početností z hľadiska pohlavia. Spracovali sme odpovede respondentov a respondentiek do kategórií v tabuľkách. V textovej časti uvádzame príklady odpovedí, ktoré boli udávané mužmi a ženami a ich zaradenie do príslušnej kategórie.

U škálovaných otázok sme uvádzali početnosť osobitne mužov a ženy, percentuálne vyjadrenie, aritmetický priemer, modus a smerodajnú odchýlku.

Sémantický diferenciál je spracovaný do tabuliek, osobitne uvádzame odpovede mužov a odpovede žien, hodnota modusu je zvýraznená, odpovede sú udávané v percentách, ktoré sme priradili k jednotlivým škálam odpovedí, v tabuľke je uvedený aj aritmetický priemer.

7.3 Časový plán a harmonogram prieskumu

Prieskum sme realizovali v nasledovných etapách:

- teoretická príprava, stanovenie hlavného cieľa a čiastkových cieľov, stanovenie hypotéz – december 2010
- výber prieskumnej vzorky, voľba metód – január 2010
- vypracovanie dotazníkov a realizácia prieskumu – február 2010
- spracovanie prieskumu – marec 2010
- interpretácia a vyhodnotenie výsledkov prieskumu – marec 2010

7.4 Výber a charakteristika prieskumného súboru

Do prieskumného súboru sme si zvolili rodičov – otcov a matky detí navštevujúcich Materskú školu Tribečská II. v Topoľčanoch. Rozdali sme 125 dotazníkov. Návratnosť bola 81,6 %. Prieskumu sa zúčastnilo 102 respondentov, 43 mužov a 59 žien. Výber prieskumnej vzorky bol ovplyvnený cieľom našej práce, teda identifikovať postoje a sémantické reprezentácie k materskej a rodičovskej dovolenke z hľadiska pohlavia.

Tabuľka 1 „Pohlavie a priemerný vek respondentov“

	početnosť	percentá	Priemerný vek
Muži	43	42,15	-
Ženy	59	57,85	-
Spolu	102	100 %	32,25

Tabuľka 1 zobrazuje počet respondentov podľa pohlavia. Z celkového počtu 102 respondentov bolo 43 mužov, čo predstavuje 42,15 % a 59 žien, čo predstavuje 57,85 %. Priemerný vek respondentov bolo 32,25 rokov.

Tabuľka 2 „Rodinný stav“

	Muži		Ženy	
	početnosť	percentá	početnosť	percentá
Vydatá/ženatý	34	79,07	48	81,36
Rozvedená/rozvedený	8	18,6	6	10,17
Slobodná/slobodný	0	0	2	3,39
Vdova/vdovec	1	2,33	3	5,08
Spolu	43	100 %	59	100 %

Tabuľka 2 nás informuje o rodinnom stave respondentov a respondentiek. Z odpovedí sme zistili, že: ženatých je 79,07 % respondentov a vydatých je 81,36 % respondentiek; rozvedených je 18,6 % respondentov a 10,17 % respondentiek; slobodné respondentky boli v 3,39 %-tách; vdovcom bol jeden muž, čo predstavuje 2,33 % a vdovami boli tri ženy, čo predstavuje 5,08 % z prieskumnej vzorky.

Tabuľka 3 „Najvyššie dosiahnuté vzdelanie“

	Muži		Ženy	
	početnosť	percentá	početnosť	percentá
Základné	2	4,65	3	5,08
Stredoškolské bez maturity	11	25,58	16	27,12
Stredoškolské s maturitou	12	27,91	29	49,15
Vysokoškolské	18	41,86	11	18,65
Spolu	43	100 %	59	100 %

V ďalšej otázke sme zisťovali aké vzdelanie prevládalo medzi respondentmi. Najviac mužov, 41,86 % malo najvyššie dosiahnuté vzdelanie vysokoškolské. Stredoškolské s maturitou bolo v 12 prípadoch, čo tvorilo 27,91 % z prieskumnej vzorky. Stredoškolské bez maturity tvorilo 25,58 % opýtaných mužov a najmenej bolo mužov so základným vzdelaním u dvoch mužov (4,65 %). U žien prevládalo vzdelanie stredoškolské s maturitou v 49,15%-tách, druhé najvyššie bolo vysokoškolské, ktoré uviedlo 11 žien (18,65%), stredoškolské bez maturity bolo v 27,12 percentách a najmenej žien (3) uviedli ako najvyššie dosiahnuté vzdelanie základnú školu.

Tabuľka 4 „Počet detí a ich vek“

	Početnosť detí	percentá	Priemerný vek	Modus
Muži	68	43,58	7,82	8
Ženy	88	56,42	4,25	5
Spolu	156	100 %		

Z výsledkov prieskumu vidíme v tabuľke 4, že muži mali 68 detí v priemernom veku 7,82 roka. Ženy mali 88 detí v priemernom veku 4,25 roka. Rodičia uvádzali v dotazníku všetky svoje deti, a teda aj tie, ktoré navštevujú materskú školu, kde bol vykonaný prieskum, aj staršie deti, ktoré už nenavštevujú materskú školu. Najčastejší udávaný vek detí – modus u detí mužov bol 8 rokov, u žien bol uvádzaný najčastejší vek 5 rokov dieťaťa.

8 VÝSLEDKY PRIESKUMU POSTOJOV K MATERSKEJ A RODIČOVSKÉJ DOVOLENKE

V tejto časti prezentujeme analýzu výsledkov nášho prieskumu, pričom postupujeme podľa stanovených cieľov prieskumu.

Otvorené otázky sme vyhodnotili kvalitatívne, nakoľko voľné odpovede respondentov a respondentiek nie je možné vyhodnotiť percentuálne. Jednotlivé vyjadrenia sme zaradili do kategórií a početnosť sme zaznamenali do tabuliek.

Škálované otázky sme vypočítali percentuálne, spracovali do tabuliek a tiež sme vypracovali aritmetický priemer osobitne za mužov a ženy, modus a smerodajnú odchýlku. Škálované otázky a zistené výsledky uvádzame v tabuľkách. Pýtali sme sa respondentov na ich postoje, či s uvedeným vyjadrením 1 – úplne súhlasia, 2- čiastočne súhlasia, 3 niečo medzi súhlasím a nesúhlasím, 4 – čiastočne nesúhlasia a odpoveď 5 úplne nesúhlasia s výrokom.

Zistené údaje zo sémantického diferenciálu sme spracovali do tabuliek, zvýraznili sme hodnotu modus a vypočítali sme aritmetický priemer. Do dotazníka sme zaradili sémantický diferenciál pri dvoch otázkach. Naším zámerom bolo identifikovať zámer a intenzitu preferencie medzi dvoma opačnými adjektívami na to, ako opýtaní respondenti a respondentky vnímajú materskú a rodičovskú dovolenku. V tabuľkách uvádzame aritmetický priemer odpovedí a percentá odpovedí, ktoré boli priradené k jednotlivým škálam. Hodnoty modusu sú v tabuľkách zvýraznené. V sémantickom diferenciáli sme využili sedem škál, kde 1 znamená „veľmi“ napr. uspokojujúce, 2 – „celkom“, 3 – „trochu“, 4 znamená „niečo medzi“ (napr.: niečo medzi dobré a zlé), 5 sa prikláňa k opačnému adjektívu, to znamená „trochu“ napr. zlé, 6 – „celkom“ a 7 je hraničná škála – „veľmi“ (zlé).

8.1 Postoje k materskej a rodičovskej dovolenke u mužov a žien

Cieľom otázky č. 7 bolo zistiť u mužov a žien, čo znamená byť matkou. Odpovede uvádzame v tabuľke 5, kde sme si stanovili nasledovnú kategorizáciu odpovedí:

- zodpovednosť „postarať sa o telesné, duševné, citové a duchovné potreby potomka,“; „obrovská zodpovednosť, ktorá má na starosti od výchovy po vedenie domácnosti všetko“
- poslanie “poslanie ženy; poslanstvo, naplnenie života; pocit naplnenia

- a užitočnosti“
- rodina „matka = rodina, bez nej to nefunguje správne“; „drží rodinu spolu“
 - dar „obrovský dar od Boha a prírody“; „splnenie sna“
 - radosť „najkrajší pocit, aký môže žena zažiť“; „množstvo emócií“
 - strach „obava a strach, či všetko zvládne“
 - láska „láska k dieťaťu, pocit materstva“
 - iné „neviem, nemám skúsenosť“

Tabuľka 5 „Čo podľa vás znamená byť matkou?“

Kategórie odpovedí	Muži	Ženy
zodpovednosť	25	15
poslanie	11	32
rodina	2	4
dar	1	3
radosť	1	4
strach	-	6
láska	3	8
iné	8	-

V tabuľke 5 sú z odpovedí respondentov a respondentiek na otvorenú otázku „Čo podľa vás znamená byť matkou?“ uvedené kategórie i početnosti odpovedí. Muži najčastejšie odpovedali, že byť matkou znamená mať zodpovednosť. Medzi ďalšie početnejšie odpovede patrila kategória poslanie, radosť a láska. Ženy ako najpočetnejšiu kategóriu uviedli poslanie, zodpovednosť, dar, strach a láska.

Cieľom otázky 8 bolo zistiť u mužov a žien, čo znamená byť otcom. Odpovede uvádzame v tabuľke 6, kde sme si stanovili nasledovnú kategorizáciu odpovedí:

- zodpovednosť „finančne zabezpečiť rodinu“; „ekonomická stránka zodpovednosti“
- rodina „byť dobrým mužom a otcom“;
- obohatenie „mať s kým ísť na tenis“; „mať potomka“; „dar“; „pokračovateľ rodu“; dieťa je niekto, s kým môže ísť otec na výlety a športové akcie“
- starostlivosť „ochranca rodiny“;

- radosť „príjemné starosti“
- autorita „otec dáva jasné hranice vo výchove“; „prirodzená autorita“
- naplnenie „zmysel života“; „hrdosť, že je otcom“
- iné „to je otázka pre otcov, neviem odpovedať“

Tabuľka 6 „Čo podľa vás znamená byť otcom?“

Kategórie odpovedí	Muži	Ženy
zodpovednosť	31	28
starostlivosť	5	7
autorita	12	23
obohatenie	8	2
radosť	1	-
naplnenie	1	2
rodina	2	1
iné	-	9

Na otvorenú otázku „Čo podľa vás znamená byť otcom?“ odpovedali najčastejšie muži i ženy „zodpovednosť“. Muži uvádzali v tejto kategórii odpovede ako: zodpovednosť a starostlivosť o rodinu hlavne z ekonomickej stránky, sú pre deti autoritou a veľký počet bol v kategórii obohatenie. Ženy uvádzali najpočetnejšiu možnosť autorita a finančná zodpovednosť za rodinu.

Tabuľka 7 „Každá žena sa chce stať matkou“

	1	2	3	4	5	Spolu	Priemer	SD	Modus
Muži	21 %	54 %	14 %	9 %	2 %	100%	2,18	0,94	2
Ženy	30 %	58 %	12 %	0 %	0 %	100 %	1,81	0,62	2

Respondentov/tiek sme sa pýtali na ich postoj k vyjadreniu: „Každá žena sa chce stať matkou“, odpovede mužov i žien sa zhodovali v hodnote modus 2, teda čiastočne súhlasia s výrokom, muži v 54 %-tách (23 respondentov) a ženy v 58 %-tách, čo tvorilo 34 respondentiek. Odpovede žien boli len kladné, možnosť odpovede čiastočne a úplne nesúhlasím neudala ani jedna z respondentiek. Smerodajná odchýlka bola u mužov 0,94 a u žien 0,62.

Tabuľka 8 „Každý muž sa chce stať otcom“

	1	2	3	4	5	Spolu	Priemer	SD	Modus
Muži	16 %	54 %	9 %	12%	9 %	100%	2,44	1,16	2
Ženy	10 %	56 %	27 %	7 %	0 %	100 %	2,30	0,74	2

Respondentov/tiek sme sa pýtali na ich postoj k vyjadreniu: „Každý muž sa chce stať otcom“, odpovede mužov i žien sa zhodovali v hodnote modus 2, teda čiastočne súhlasia s výrokom, muži v 54 %-tách (23 respondentov) a ženy v 56 %-tách, čo tvorilo 33 respondentiek. Odpovede sa líšia v druhej najpočetnejšej odpovedí, a to: ženy uvádzali odpoveď niečo medzi v 27 %-tách (16) a muži odpoveď 1 – úplne súhlasia s výrokom v 16 %-tách (7) Smerodajná odchýlka bola u mužov 1,16 a u žien 0,74.

Tabuľka 9 „Každá žena chce zostať so svojím dieťaťom na rodičovskej dovolenke“

	1	2	3	4	5	Spolu	Priemer	SD	Modus
Muži	9 %	54 %	28 %	0 %	9 %	100%	2,46	0,99	2
Ženy	12 %	69 %	14 %	5 %	0 %	100 %	2,11	0,66	2

V otázke 16 sme sa pýtali respondentov/tiek na ich postoj k vyjadreniu: „Každá žena chce zostať so svojím dieťaťom na rodičovskej dovolenke“, ženy (69 %) i muži (54 %) najčastejšie odpovedali, že čiastočne súhlasia s výrokom. Ani jeden z mužov nevyužil odpoveď čiastočne nesúhlasím, úplne nesúhlasím uviedli 4 muži, čo tvorilo 9 % z prieskumnej vzorky. Ženy zápornú odpoveď úplne nesúhlasím neuviedli. Čiastočne nesúhlasili s výrokom 3 ženy, čo tvorilo 5% z prieskumného súboru. Aritmetický priemer odpovedí bol u mužov 2,46 a u žien 2,11.

Tabuľka 10 „Každý muž chce zostať so svojím dieťaťom na rodičovskej dovolenke“

	1	2	3	4	5	Spolu	Priemer	SD	Modus
Muži	0 %	16 %	42 %	23 %	19 %	100%	3,44	0,97	3
Ženy	5 %	3 %	12 %	36 %	44 %	100 %	4,10	1,06	5

V otázke 17 sme sa pýtali respondentov/tiek na ich postoj k vyjadreniu: „Každý muž chce zostať so svojím dieťaťom na rodičovskej dovolenke“. Tu boli výrazne odlišné odpovede. Ženy uvádzali ako najpočetnejšiu odpoveď úplne nesúhlasím v 44 %-tách (26 žien), odpoveď čiastočne nesúhlasím bola v 36 %-tách (21 respondentiek). Ani jeden z respondentov nevyužil možnosť odpovede úplne súhlasím, najpočetnejšie boli odpovede 3 – niečo medzi súhlasím a nesúhlasím v 42 %-tách (18) a odpovede 4 – čiastočne nesúhlasím v 23 %-tách, čo tvorilo 10 respondentov.

výhody, častá bola odpoveď v kategórii iné – neviem, udávali tiež odpovede v kategórii bližší vzťah k dieťaťu, vrodene, zodpovednosť. U žien boli najčastejšie odpovede v kategórii žiadne, bližší vzťah k dieťaťu a viac času.

V otázke 10 sme sa pýtali respondentov a respondentiek na **nevýhody** ženy, ktorá je na materskej a rodičovskej dovolenke oproti mužovi. Stanovili sme si kategorizáciu odpovedí. Zistené počty uvádzame v tabuľke 12.

- izolácia, stereotyp „nedostatok sociálnych kontaktov“; „slabá možnosť spoločenského uplatnenia“; „nemá spoločenský prehľad, nemôže ísť hocikedy do mesta na nákupy, na kávičku“ ; „väčšinu času strávi s dieťaťom a medzi štyrmi stenami“
- viac starostlivosti o rodinu „ostáva jej starostlivosť aj o dieťa aj o manžela“
- málo času „nemá na seba čas“; „málo času“
- fyzická vyčerpanosť „málo spánku“; „veľa práce, únava“
- menej financií „má menší príjem z dávok než keby robila“; „prerušenie kariérneho postupu
- deprimovanosť „všetko vníma citlivejšie, je viac stresovaná, deprimovaná“
- príliš ovplyvňuje dieťa „jej zlé vlastnosti sa nalepia na dieťa viac ako otcove, ak robí kariéru, je to prerušené“
- žiadne „nemá nevýhody“

Tabuľka 12 „Aké nevýhody má žena, ktorá je na materskej a rodičovskej dovolenke oproti mužovi?“

Kategórie odpovedí	Muži	Ženy
Izolácia, stereotyp	16	37
Málo času	7	18
Fyzická vyčerpanosť	4	11
Deprimovanosť	-	6
Viac starostlivosti o rodinu	1	3
Menej financií	11	8
Príliš ovplyvňuje svoje dieťa	1	-
žiadne	3	1

Na otázku „Aké nevýhody má žena, ktorá je na materskej a rodičovskej dovolenke oproti mužovi?“ nám najčastejšiu kategóriu zvolili muži i ženy „izolácia, stereotyp“. Ženy často

udávali málo času, fyzická vyčerpanosť, menej financií, deprimovanosť a viac starostlivosti o rodinu. Len jedna žena uviedla, že nevýhody nie sú. Muži ďalej odpovedali kategóriami „menej financií, málo času, fyzická vyčerpanosť“. Jeden z mužov odpovedal kategóriou „príliš ovplyvňuje svoje dieťa“.

V otázke 11 sme sa pýtali respondentov a respondentiek na **výhody** muža, ktorý je na rodičovskej dovolenke oproti žene. Stanovili sme si kategorizáciu odpovedí. Zistené počty uvádzame v tabuľke 13.

- žiadne „nemá výhody“; „nevnímam výhody“
- viac času „môže robiť na dome“
- ľahšie nadväzuje známosti „môže nadväzovať nové sociálne kontakty s mamičkami pri prechádzke s malým/lou“
- iná interakcia pri hrách ako má žena „len pri väčších deťom, muž sa vie s deťmi lepšie zahrať, má iné priority ako žena“
- bližší vzťah k dieťaťu „prežíva všetky neopakovateľné zážitky s dieťaťom“; „spoznáva dôležitosť psychologického vývoja dieťaťa“; „zistí na vlastnej koži, aké je to starať sa o malé dieťa,
- nie je fyziologicky stavaný „asi rovnaké výhody ako žena, ale nevie dojčiť“
- starostlivosť len o dieťa „stará sa len o dieťa, ale žena musí zabezpečiť aj to ostatné – varenie, žehlenie, poriadok, čistota...“
- iné „neviem, nebol som“; „záleží od jeho rebríčka hodnôt“; „neviem, to je odpoveď pre mužov“

Tabuľka 13 „Aké výhody má muž, ktorý je na rodičovskej dovolenke oproti žene?“

Kategórie odpovedí	Muži	Ženy
žiadne	21	28
iná interakcia pri hrách ako má žena	13	12
Viac času	4	8
Bližší vzťah k dieťaťu	1	13
Ľahšie nadväzuje známosti	3	1
Nie je fyziologicky stavaný	-	1
Starostlivosť len o dieťa	-	6
iné	2	10

Z odpovedí respondentov a respondentiek vidíme, že „Výhody muža na rodičovskej dovolenke oproti žene“ nevnímajú žiadne. Ženy často odpovedali, že muž má bližší vzťah k dieťaťu. Túto odpoveď ale napísal len jeden muž. Muži i ženy oceňovali na rodičovskej dovolenke pre muža, že má iný prístup k výchove a k hrám s deťmi, iná interakcia. Muži udávali aj možnosť ľahšieho nadväzovania známostí. Ženy si myslia, že muži majú viac času ako žena na materskej a rodičovskej dovolenke, pretože sa muž stará len o dieťa a žena po príchode domov aj o ostatné v domácnosti.

V otázke 12 sme sa pýtali respondentov a respondentiek na **nevýhody muža, ktorý je na rodičovskej dovolenke oproti žene**. Stanovili sme si kategorizáciu odpovedí. Zistené počty uvádzame v tabuľke 14.

- žiadne „nemá nevýhody“
- finančné nevýhody „strata príjmu, zamestnania“; „strata kariéry“
- izolácia „málo sociálnych kontaktov, izolácia“
- fyziologické „nemôže kojiť materským mliekom“; „má problém s kŕmením dojčat'a“
- netolerantnosť spoločnosti „ostatní ľudia to horšie vnímajú ako ženu na materskej“; „spoločnosť sa nedíva dobre na takého muža“
- iné „neviem“ ; „odpoveď pre mužov“; „všetky nevýhody“
- neprirodzenosť „niektorí muži nezvládajú zostať sami v domácnosti a robiť všetky práce, ktoré žena robí prirodzene“
- strata slobody „nemôže si robiť čo chce a kedy chce“; „nedostatok času na svoje koníčky“; „nemá čas na svojich kamarátov“
- strata mužskosti „muži majú pocit straty mužnosti“; „muž môže mať pocit, že nevykonáva práve tú funkciu v rodine, ktorá by mu bola bližšia, ako napríklad zarábať peniaze“
- zlá adaptácia „je to nová skúsenosť, situácia, musí si na ňu dlho zvykať“

Tabuľka 14 „Aké nevýhody má muž, ktorý je na rodičovskej dovolenke oproti žene?“

Kategórie odpovedí	Muži	Ženy
Žiadne	8	16
Finančné nevýhody	8	11
Fyziologické	-	4

Netolerantnosť spoločnosti	3	7
Neprirodzenosť	-	2
Strata slobody	2	6
Strata mužskosti	-	5
Zlá adaptácia	-	2
iné	7	6

V otázke č. 12 sme sa pýtali na „nevýhody muža na rodičovskej dovolenke oproti žene“. Respondenti aj respondentky zhodne udávali, že si nemyslia, že by muži mali nevýhody, keď strávia čas na rodičovskej dovolenke. Jednou z častých nevýhod udávali aj muži aj ženy finančnú nevýhodu a netolerantnosť spoločnosti. Ženy si myslia, že pre muža sa spája rodičovská dovolenka s pocitom straty mužskosti, ale uvedené nevidíme v odpovedi žiadneho muža. Muži súhlasia so ženami v odpovedi strata slobody. Nevedelo odpovedať veľa mužov i žien.

8.3 Postoje mužov a žien ku svojim rodičovským rolám v spoločnosti

Tabuľka 15 „Na rodičovskej dovolenke by mal zostať skôr otec než matka“

	1	2	3	4	5	Spolu	Priemer	SD	Modus
Muži	0 %	0 %	21 %	58 %	21 %	100%	4,00	0,64	4
Ženy	8 %	7 %	15 %	29 %	41 %	100 %	3,86	1,25	5

V otázke 18 s výrokom „Na rodičovskej dovolenke by mal zostať skôr otec než matka“ možnosť úplného alebo čiastočného súhlasu nevyužili muži vôbec. Najpočetnejšou odpoveďou bola odpoveď čiastočne nesúhlasím v 58 %-tách (25 respondentov) a rovnako 21 %(9) mužov uviedlo odpoveď niečo medzi súhlasím a nesúhlasím a úplne nesúhlasím. Ženy využili možnosť odpovedí v každej škále, najpočetnejšie boli odpovede 5- úplne súhlasím v 41 %-tách a odpoveď 4 v 29 %-tách. Vážený aritmetický priemer bol u mužov 4 a u žien 3,86. Smerodajná odchýlka je u mužov 0,64 a u žien 1,25.

Tabuľka 16 „Na rodičovskej dovolenke by mala zostať skôr matka než otec“

	1	2	3	4	5	Spolu	Priemer	SD	Modus
Muži	30 %	37 %	33 %	0 %	0 %	100%	2,02	0,79	2
Ženy	63 %	27 %	5 %	0 %	5 %	100 %	3,86	1,25	5

Na výrok č. 19: „Na rodičovskej dovolenke by mala zostať skôr matka než otec“ odpovedali muži len kladnými odpoveďami, vysoká odpoveď 33 %-tná bola aj odpoveď

niečo medzi súhlasím a nesúhlasím. Najpočetnejšia škála bola 2- čiastočne súhlasím v 37 %-tách (16 respondentov). Priemer bol 2,02. U žien sme zistili 5 %-tný úplný nesúhlas s výrokom a ostatné hodnoty boli súhlasné. Najpočetnejšia bola odpoveď úplne súhlasím v 63 %-tách, čo tvorilo 37 respondentiek.

Tabuľka 17 „Starostlivosť o deti je v prvom rade záležitosťou matky“

	1	2	3	4	5	Spolu	Priemer	SD	Modus
Muži	0 %	42 %	21 %	14 %	23 %	100%	3,18	1,20	2
Ženy	19 %	31 %	35 %	5 %	10 %	100 %	2,57	1,15	3

Modus u odpovedí mužov bol 2 – čiastočne súhlasia s výrokom v 42 %-tách (18 mužov), úplne nesúhlasili v 23 %-tách a nerozhodní boli v 21 %-tách. U žien bola najpočetnejšia odpoveď 3 – niečo medzi súhlasím a nesúhlasím s výrokom v 35 %-tách (21 žien). Čiastočne súhlasili v 31 %-tách a úplne súhlasili v 19 %-tách. Smerodajná odchýlka bola u mužov 1,20 a u žien 1,15. Vážený aritmetický priemer bol u mužov 3,18 a u žien 2,57.

Tabuľka 18 „Otec sa má zaujímať len o hmotné zabezpečenie rodiny“

	1	2	3	4	5	Spolu	Priemer	SD	Modus
Muži	0 %	28 %	5 %	49 %	18 %	100%	3,58	1,08	2
Ženy	0 %	3 %	46 %	34 %	17 %	100 %	3,64	0,79	3

V otázke č. 21 sme zisťovali odpovede na výrok: „otec sa má zaujímať len o hmotné zabezpečenie rodiny“. Úplný súhlas nevyjadril nikto z respondentov. Muži najčastejšie udávali čiastočný nesúhlas v 49 %-tách (21), čiastočný súhlas v 28 %-tách (12) a úplný nesúhlas v 18 %-tách (8). Ženy najčastejšie udávali hodnotu 3 – niečo medzi súhlasím a nesúhlasím v 46 %-tách (27), čiastočný nesúhlas v 34 %-tách (20) a úplný nesúhlas v 17 %-tách (10). Aritmetický priemer bol u mužov 3,58 a u žien 3,64. Smerodajná odchýlka bol u žien 0,79 a u mužov 1,08.

Tabuľka 19 „Muž sa dokáže postarať o dieťa rovnako ako žena“

	1	2	3	4	5	Spolu	Priemer	SD	Modus
Muži	45 %	21 %	35 %	0 %	0 %	100%	1,90	0,88	1
Ženy	12 %	41 %	32 %	15 %	0 %	100 %	2,50	0,89	2

V otázke č. 22 sme zisťovali odpovede na výrok: „Muž sa dokáže postarať o dieťa rovnako ako žena“. Úplný nesúhlas nevyjadril nikto z respondentov. Muži najčastejšie udávali úplný súhlas s výrokom v 45 %-tách (19), niečo medzi súhlasím a nesúhlasím v 35 %-tách (15) a čiastočný súhlas v 21 %-tách. Nesúhlasné možnosti nevyužili. Priemer bol 1,90

a smerodajná odchýlka 0,88. U žien prevládali pozitívne názory na výrok, kde najpočetnejšia hodnota modus bola 2-čiasťný súhlas v 41 %-tách (24 žien), druhou najpočetnejšou možnosťou bola tak ako aj u mužov odpoveď niečo medzi súhlasím a nesúhlasím v 32 %-tách a odpovede 1 a 4 boli približne rovnaké. Priemer bol 2,50 a smerodajná odchýlka 0,89.

Tabuľka 20 „Ženy sa adaptujú na rodičovskej dovolenke rýchlejšie než muži“

	1	2	3	4	5	Spolu	Priemer	SD	Modus
Muži	23 %	54 %	0 %	0 %	23 %	100%	2,46	1,45	2
Ženy	53 %	42 %	0 %	5 %	0 %	100 %	1,57	0,74	1

Modus v otázke č. 23 „Ženy sa adaptujú na rodičovskej dovolenke rýchlejšie než muži“ bol u žien 1 – úplne súhlasí s výrokom viac ako polovica opýtaných žien (53 %), druhou najpočetnejšou odpoveďou bol u žien čiastočný súhlas v 42 %-tách (25 respondentiek), odpoveď úplného nesúhlasu a možnosť niečo medzi ne zvolila ani jedna žena. 5 %-tné odpovede udávali pri škále čiastočného nesúhlasu. Muži zvolili najpočetnejšiu odpoveď 2 – čiastočný nesúhlas v 54 %-tách, rovnaký počet mužov (po 10 respondentov) odpovedalo úplným súhlasom (23 %) a úplným nesúhlasom tiež 23 %.

Tabuľka 21 „Muž alebo žena má zostať na rodičovskej dovolenke až do veku troch rokov dieťaťa“

	1	2	3	4	5	Spolu	Priemer	SD	Modus
Muži	54 %	14 %	21 %	0 %	11 %	100%	2,02	1,33	1
Ženy	25 %	41 %	19 %	12 %	3 %	100 %	2,27	1,07	2

Na uvedený výrok odpovedali hodnotou modus 1 – úplne súhlasím muži v 54 %-tách (23), nevedeli sa rozhodnúť v 21 %-tách, čiastočne súhlasilo s výrokom 6 (14%) mužov a úplne nesúhlasilo 5 (11 %) respondentov. Priemer bol u mužov 2,02 a u žien 2,27. Smerodajná odchýlka bola u mužov 1,33 a u žien 1,07. Ženy sa prikláňali k súhlasnému vyjadreniu, najpočetnejšie udávanou hodnotou bol čiastočný súhlas v 41 %-tách (24 žien), úplný súhlas v 25 %-tách (15), niečo medzi súhlasím a nesúhlasím v 19 %-tách, hodnota nesúhlasu – čiastočne nesúhlasilo 7 (12 %) a úplne nesúhlasili 2 ženy (3 %).

Tabuľka 22 „Spoločnosť nemá pochopenie pre muža na rodičovskej dovolenke“

	1	2	3	4	5	Spolu	Priemer	SD	Modus
Muži	9 %	40 %	35 %	7 %	9 %	100%	2,67	1,05	2
Ženy	17 %	39 %	24 %	20 %	0 %	100 %	2,47	0,99	2

V otázke č. 25 sme sa pýtali na vyjadrenie k výroku: „Spoločnosť nemá pochopenie pre muža na rodičovskej dovolenke“. Muži i ženy sa zhodovali v odpovedi modu 2 – čiastočne súhlasím s výrokom, muži v 40%-tách a ženy v 39 %-tách. Zhoda bola aj v druhej najpočetnejšej odpovedi, kde sa nevedeli muži ani ženy rozhodnúť a uviedli hodnotu 3 – niečo medzi súhlasím a nesúhlasím, muži v 35 %-tách (15), ženy v 24 %-tách (14). Krajné hodnoty v škály úplný súhlas a úplný nesúhlas bol u mužov na rovnakej úrovni, odpovedalo tak v každej škále po 9 % respondentov. Ženy nevyužili možnosť odpovede úplne nesúhlasím.

8. 4 Problémy mužov a žien so zaradením sa do pracovného procesu po ukončení rodičovskej dovolenky

Tabuľka 23 „Ženy majú po ukončení materskej a rodičovskej dovolenky problémy uplatniť sa na trhu práce“

	1	2	3	4	5	Spolu	Priemer	SD	Modus
Muži	9 %	72 %	12 %	7 %	0 %	100%	2,16	0,67	2
Ženy	44 %	41 %	3 %	12 %	0 %	100 %	1,83	0,95	1

V otázke č. 26 sme sa pýtali na vyjadrenie k výroku: „Ženy majú po ukončení materskej a rodičovskej dovolenky problémy uplatniť sa na trhu práce“. Odpovede žien boli najpočetnejšie vo vyjadrení úplne súhlasím 44 % (26) a čiastočne súhlasím 41 % (24 žien). Hodnotu 3 niečo medzi súhlasím a nesúhlasím využili len dve ženy (3 %) a čiastočne nesúhlasilo s výrokom 7 žien (12 %). Muži tiež vyjadrili prevažne súhlasné stanovisko k výroku, hodnota modus bol až v 72 %-tách (u 31 mužov), niečo medzi súhlasím a nesúhlasím odpovedali 5 respondenti (12 %), úplne súhlasili v 9 %-tách a čiastočne nesúhlasili v 7 %-tách. Smerodajná odchýlka bola u žien 0,67 a u mužov 0,95. Vážený aritmetický priemer bol u mužov 2,16 a u žien 1,83.

V otázke 13 sme sa pýtali respondentov a respondentiek na to, či majú muži a ženy po návrate z materskej a rodičovskej dovolenky problémy uplatniť sa na pracovnom trhu podľa vlastného želania. Stanovili sme si kategorizáciu odpovedí. Zistené počty uvádzame v tabuľke 24.

Majú problémy:

Málo pracovných príležitostí „majú problémy, ak nemajú po rodičovskej dovolenke isté miesto“

Slabá mzda „zlé finančné ohodnotenie“

Absencie v práci	„nie každému zamestnávateľovi sa páči zamestnanec s malými deťmi – možné časté absencie“
Adaptácia v práci	„majú problémy, kým sa dostanú znovu do pracovného rytmu“
Strata zručností	„strata komunikačných zručností, možno xenofóbia, sú vytrhnuté z pracovného tempa“; „práca s PC, jazyky“
Závislosť na dobrej vôli zamestnávateľa	„u nás veľké, ak práve nemajú svoje miesto isté, môžu stratiť prácu, záleží len od zamestnávateľa
Neochota rodiča nadčasovať	„problémy sú v prípade nutných nadčasov, matka sa ponáhľa domov“
- <i>individuálne</i>	„je to individuálne, záleží od osobnosti zamestnanca, niekto stíha nadčasy, samoštúdium, starostlivosť o deti a domácnosť, niekto ani to základné – starostlivosť o dieťa“
Druh práce	„či sú problémy alebo nie záleží od toho, na aké miesto sa hlási“
Rodové presvedčenia	„ženy majú väčší problém uplatniť sa ako muži“
- <i>nemajú problémy</i>	„rodičovská dovolenka nie je dôvod na skončenie pracovného pomeru, preto sa vrátia do svojej práce“; „nie, nemajú“

Tabuľka 24 „Problémy mužov a žien po návrate z materskej a rodičovskej dovolenky uplatniť sa na pracovnom trhu podľa vlastného želania“

Kategórie odpovedí	Muži	Ženy
Málo pracovných príležitostí	3	7
Slabá mzda	9	11
Absencie v práci	2	6
Adaptácia v práci	1	5
Strata zručností	4	6
Závislosť na dobrej vôli zamestnávateľa	5	4
Neochota rodiča nadčasovať	4	7
Individuálne	-	1
Druh práce	2	3
Rodové presvedčenia	8	5
Nemajú problémy	6	3

Ženy i muži odpovedali často, že nie sú problémy po návrate, odpovede boli aj také, z ktorých vyplynulo, že problémy sú aj nie sú, napr. že to závisí od osobnosti rodiča a od

druhu práce, na aký sa hlási rodič. Nevýhody pocítovali viacerí muži i ženy, konkrétne kategórie uvádzali ako najpočetnejšie ženy i muži slabú mzdu, málo pracovných príležitostí, časté absencie v práci a z toho vyplývajúce problémy udržať si prácu, ťažká adaptácia v práci po návrate, strata komunikačných a iných pracovných zručností. Častým problémom bola aj neochota rodiča nadčasovať a rodové presvedčenia.

8.5 Sémantické reprezentácie k materskej a rodičovskej dovolenke z pohľadu mužov a z pohľadu žien

Zistené údaje zo sémantického diferenciálu sme spracovali do tabuliek, zvýraznili sme hodnotu modus a vypočítali sme aritmetický priemer. Do dotazníka sme zaradili sémantický diferenciál pri dvoch otázkach. Naším zámerom bolo identifikovať zámer a intenzitu preferencie medzi dvoma opačnými adjektívami na to, ako opýtaní respondenti a respondentky vnímajú materskú a rodičovskú dovolenku. Využili sme sedem škál, kde 1 znamená „veľmi“ napr. uspokojujúce, 2 – „celkom“, 3 – „trochu“, 4 znamená „niečo medzi“ (napr.: niečo medzi dobré a zlé), 5 sa prikláňa k opačnému adjektívu, to znamená „trochu“ napr. zlé, 6 – „celkom“ a 7 je hraničná škála – „veľmi“ (zlé). V tabuľkách uvádzame aritmetický priemer odpovedí a percentá odpovedí, ktoré boli priradené k jednotlivým škálam. Hodnoty modusu sú v tabuľkách zvýraznené.

Tabuľka 25 „Byť na rodičovskej dovolenke je pre muža“ (odpovede mužov)

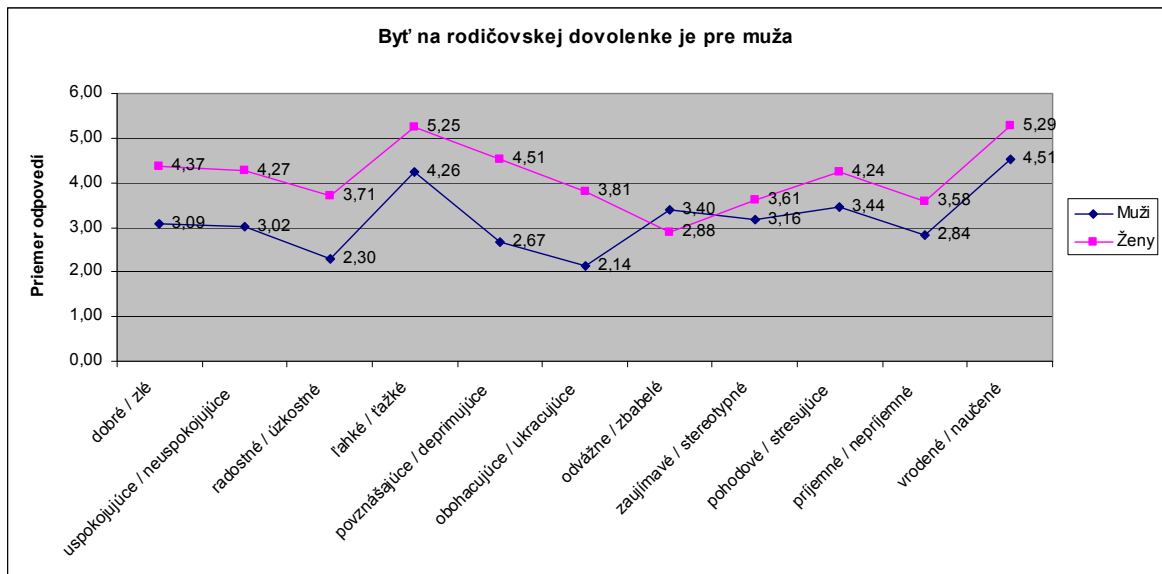
	1	2	3	4	5	6	7	spolu	priemer
Dobré/zlé	19%	12%	12%	58%	0%	0%	0%	100%	3,09
Uspokojujúce/ neuspokojujúce	0%	49%	12%	28%	12%	0%	0%	100%	3,02
Radostné/úzkostné	26%	35%	23%	16%	0%	0%	0%	100%	2,30
Lahké/ťažké	0%	7%	12%	30%	51%	0%	0%	100%	4,26
Povznášajúce/ deprimujúce	28%	7%	37%	26%	2%	0%	0%	100%	2,67
Obohacujúce/ ukracujúce	35%	35%	16%	9%	5%	0%	0%	100%	2,14
Odvážne/zbabelé	12%	9%	21%	44%	14%	0%	0%	100%	3,40
Zaujímavé/stereotypné	23%	12%	9%	37%	19%	0%	0%	100%	3,16
Pohodové/stresujúce	14%	12%	9%	47%	19%	0%	0%	100%	3,44
Prijemné/neprijemné	12%	37%	7%	44%	0%	0%	0%	100%	2,84
Vrodené/naučené	12%	0%	19%	12%	21%	28%	9%	100%	4,51

Opýtani muži odpovedali na otázku sémantického diferenciálu „Byť na rodičovskej dovolenke je pre muža:“ nasledovne: je to niečo medzi dobré a zlé v 58 %-tách(25), celkom uspokojujúce v 49 %-tách (21), celkom radostné v 35 %-tách (15), viac ako polovica mužov (51 %)si myslí, že byť na rodičovskej dovolenke je pre muža trochu ťažké, 37 % (16) opýtaných mužov uviedlo možnosť 3 - trochu povznášajúce. Zhodne po 35 % (15) si myslí, že je to veľmi obohacujúce a celkom obohacujúce. V spojení odvážne/zbabelé, zaujímavé/stereotypné, pohodové/stresujúce, príjemné/nepříjemné sa nevedeli rozhodnúť, uviedli možnosť niečo medzi. A hodnota modus v odpovedi vrodene/naučené je v bode 6 – celkom naučené, toto si myslí 28 % (12) respondentov.

Tabuľka 26 „Byť na rodičovskej dovolenke je pre muža“ (odpovede žien)

	1	2	3	4	5	6	7	spolu	priemer
Dobré/zlé	0%	7%	14%	42%	20%	7%	10%	100%	4,37
Uspokojujúce/ neuspokojujúce	0%	10%	12%	32%	39%	0%	7%	100%	4,27
Radostné/úzkostné	0%	12%	27%	39%	22%	0%	0%	100%	3,71
Lahké/ťažké	0%	0%	5%	17%	36%	32%	10%	100%	5,25
Povznášajúce/ deprimujúce	0%	0%	0%	63%	31%	0%	7%	100%	4,51
Obhacujúce/ ukracujúce	5%	15%	20%	32%	17%	0%	10%	100%	3,81
Odvážne/zbabelé	7%	37%	29%	15%	12%	0%	0%	100%	2,88
Zaujímavé/stereotypné	2%	19%	27%	32%	15%	0%	5%	100%	3,61
Pohodové/stresujúce	0%	12%	20%	25%	24%	12%	7%	100%	4,24
Príjemné/nepříjemné	0%	15%	27%	44%	12%	2%	0%	100%	3,58
Vrodene/naučené	0%	7%	0%	19%	22%	37%	15%	100%	5,29

Pri odpovediach respondentiek na otázku č. 27 „Byť na rodičovskej dovolenke je pre muža“ sme pozorovali, že sa hodnoty modusu prikláňali k strednej hodnote, čiže uvádzali že pre muža je byť na rodičovskej dovolenke niečo medzi dobré a zlé (25 žien), radostné a úzkostné (23) zároveň, niečo medzi povznášajúce a deprimujúce (37), niečo medzi obohacujúce a ukracujúce (19), niečo medzi zaujímavé a stereotypné (19), niečo medzi príjemné a nepříjemné (26). 37 % (22) žien uviedlo, že pre muža je celkom odvážne byť na rodičovskej dovolenke a tiež 37 % (22), že je to celkom naučené. Je to trochu neuspokojujúce uviedlo 39 % (23) žien a trochu ťažké 36 % (21) žien.

Graf 1 Vážený aritmetický priemer odpovedí na sémantický diferenciál otázky č. 27 „Byť na rodičovskej dovolenke je pre muža:“

Tabuľka 27 „Byť na materskej a rodičovskej dovolenke je pre ženu“ (odpovede-muži)

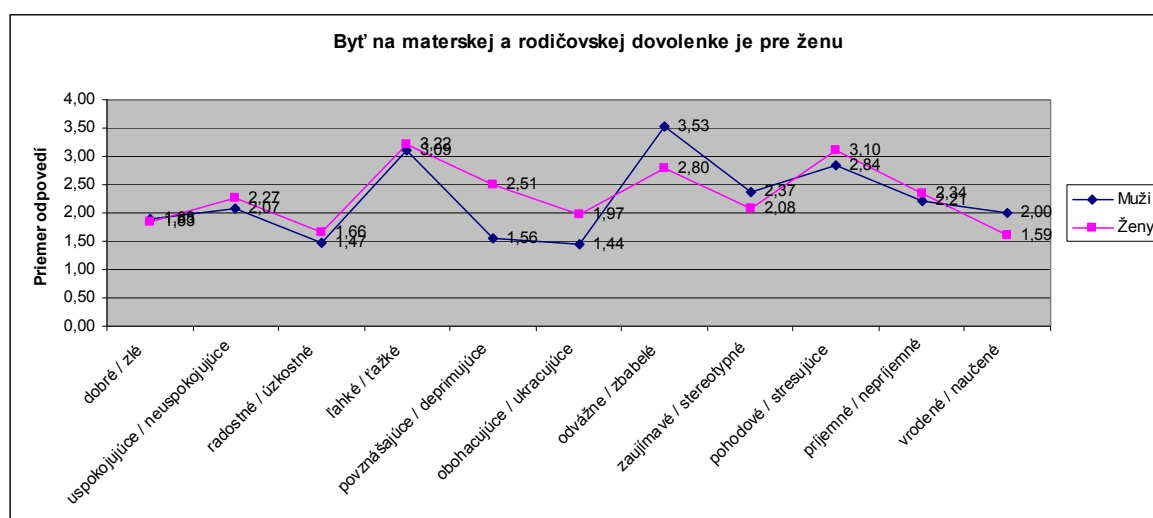
	1	2	3	4	5	6	7	spolu	priemer
Dobré/zlé	35%	53%	0%	12%	0%	0%	0%	100%	1,88
Uspokojujúce/ neuspokojujúce	44%	33%	9%	0%	14%	0%	0%	100%	2,07
Radostné/úzkostné	60%	33%	7%	0%	0%	0%	0%	100%	1,47
Ľahké/ťažké	0%	47%	21%	21%	0%	12%	0%	100%	3,09
Povznášajúce/ deprimujúce	44%	56%	0%	0%	0%	0%	0%	100%	1,56
Obohacujúce/ ukracujúce	56%	44%	0%	0%	0%	0%	0%	100%	1,44
Odvážne/zbabelé	0%	23%	14%	49%	14%	0%	0%	100%	3,53
Zaujímavé/stereotypné	23%	47%	0%	30%	0%	0%	0%	100%	2,37
Pohodové/stresujúce	21%	26%	9%	37%	7%	0%	0%	100%	2,84
Príjemné/nepríjemné	21%	58%	0%	21%	0%	0%	0%	100%	2,21
Vrodené/naučené	44%	23%	21%	12%	0%	0%	0%	100%	2,00

V otázke č. 28 „Byť na materskej a rodičovskej dovolenke je pre ženu“ vidíme odpovede prevažne v prvých škálach, teda na výrok odpovedali muži, že je to „veľmi“ uspokojujúce (19), radostné (31), obohacujúce (23) a vrodené (33). Je to pre ženu celkom dobré, ľahké, povznášajúce, zaujímavé a príjemné. V 49 %-tách uviedli muži, že je to pre ženu niečo medzi odvážne a zbabelé a 37 %-tách niečo medzi pohodové a stresujúce. Muži odpovede 6 a 7 nevyužili vôbec, odpoveď 5 využili len v prípade trochu zbabelé, stresujúce a neuspokojujúce pre ženu.

Tabuľka 28 „Byť na materskej a rodičovskej dovolenke je pre ženu“ (odpovede žien)

	1	2	3	4	5	6	7	spolu	priemer
Dobré/zlé	41%	36%	24%	0%	0%	0%	0%	100%	1,83
Uspokojujúce/ neuspokojujúce	8%	63%	22%	7%	0%	0%	0%	100%	2,27
Radostné/úzkostné	53%	29%	19%	0%	0%	0%	0%	100%	1,66
Ľahké/ťažké	8%	19%	25%	37%	10%	12%	0%	100%	3,22
Povznášajúce/ deprimujúce	12%	49%	15%	24%	0%	0%	0%	100%	2,51
Obohacujúce/ ukracujúce	39%	39%	8%	14%	0%	0%	0%	100%	1,97
Odvážne/zbabelé	15%	31%	19%	31%	5%	0%	0%	100%	2,80
Zaujímavé/stereotypné	32%	39%	17%	12%	0%	0%	0%	100%	2,08
Pohodové/stresujúce	5%	29%	31%	22%	14%	0%	0%	100%	3,10
Príjemné/nepříjemné	19%	46%	19%	17%	0%	0%	0%	100%	2,34
Vrodené/naučené	56%	29%	15%	0%	0%	0%	0%	100%	1,59

Na otázku č. 28 „Byť na materskej a rodičovskej dovolenke je pre ženu“ vidíme odpovede žien zhodné s odpoveďami mužov, tiež nevyužili možnosti odpovedí 6 a 7. Ženy odpovedali na otázku, že byť na materskej a rodičovskej dovolenke je pre ženu trochu ťažké, zbabelé a stresujúce. Najpočetnejšími hodnotami boli 1 a 2. 24 žien uviedlo, že „byť....“ je veľmi dobré, 31 – veľmi radostné, 23 – veľmi obohacujúce a 33 – veľmi vrodené. V prípadoch uspokojujúce, povznášajúce, obohacujúce, odvážne, príjemné, zaujímavé uviedli hodnotu 2 – celkom. Hodnota modus pri odpovedi veľmi a celkom obohacujúce bola rovnaká – 39 % (23 žien). Modus v odpovediach niečo medzi ľahké a ťažké – uviedlo 22 žien a niečo medzi odvážne a zbabelé uviedlo 31 % (18 žien).

Graf 2 Vážený aritmetický priemer odpovedí na sémantický diferenciál otázky č. 28 „Byť na materskej a rodičovskej dovolenke je pre ženu.“

Na zistenie postojov k rodičovskej a materskej dovolenke u mužov a žien, sme v dotazníku použili sémantický diferenciál so sedembodovou bipolárnou škálou. Sémantický diferenciál je psycho-sociálna metóda, ktorou sa zachytávajú subjektívne pocity respondentov v tzv. sémantickom priestore. Sémantický priestor tvoria dvojice protikladných pocitov, domniek alebo vlastností, ktoré predstavujú krajné body 7-bodovej stupnice. Skúmanú – pojmovú oblasť môžeme interpretovať na základe škálových hodnôt, ktoré respondent priradil jednotlivým pojmom. V dotazníku sme sémantickým diferenciálom skúmali dva pojmy, pričom v škále mali respondenti priradiť k jednotlivým pojmom hodnoty tvorené jedenástimi protikladnými reláciami slov ako dobré/zlé, uspokojujúce/neuspokojujúce, ľahké/ťažké, odvážne/zbabelé alebo príjemné/nepříjemné. Sémantický diferenciál môžeme vyhodnotiť za celý súbor alebo za čiastkové podskupiny. V našom prípade sme vyhodnotili sémantický diferenciál za čiastkové podskupiny, ktoré tvoria muži a ženy, prostredníctvom váženého aritmetického priemeru za každú škálu. Tieto priemery môžeme zobrazit' v čiarovom grafe, kde každá čiara zobrazuje jednu skupinu (muži, ženy). Následne sme museli štatisticky potvrdiť alebo vyvrátiť vyslovené hypotézy pre jednotlivé pojmy pomocou štatistického dvojvýberového t-testu. Pri konzervatívnom prístupe výpočtu t-testu sa nepredpokladá rovnosť rozptylov jednotlivých skupín, u nás mužov a žien, a preto sa priamo použije t-test s nerovnosťou rozptylov. My sme pri výpočte najskôr použili F-test na určenie rovnosti rozptylu. Minimálnu hladinu významnosti α sme stanovili na 0,05, čiže 5%. F-testom sme vypočítali pravdepodobnosť P (Probability). Ak je $P < \alpha$, znamená to, že rozptyly jednotlivých skupín nie sú rovnaké, a preto použijeme dvojvýberový t-test s nerovnosťou rozptylov. V opačnom prípade $P > \alpha$ použijeme dvojvýberový t-test s rovnosťou rozptylov.

Pre prvý pojem „Byť na rodičovskej dovolenke je pre muža“ sme stanovili nasledovnú hypotézu:

H 1: Predpokladáme, že ženy budú udávať negatívnejšie sémantické reprezentácie k rodičovskej dovolenke pre muža, v porovnaní s mužmi

$$\mu_1 \text{ (reprezentácia muži)} \neq \mu_2 \text{ (reprezentácia ženy)}$$

Voči tejto hypotéze sme postavili nulovú hypotézu:

H 0: Nepredpokladáme štatisticky významné rozdiely v sémantických reprezentáciách k rodičovskej dovolenke muža z hľadiska pohlavia.

$$\mu_1 = \mu_2$$

Túto hypotézu sme podrobili štatistickému skúmaniu. Najskôr sme F-testom zisťovali rovnosť rozptylov jednotlivých skupín a vypočítali sme pravdepodobnosť $P=0,488$, z čoho vyplýva že $P > \alpha$. To znamená, že pri dokazovaní hypotézy sme museli použiť t-test s rovnosťou rozptylov. Ako vstupné hodnoty do t-testu sme použili súbor vážených aritmetických priemerov škál skupiny mužov a súbor vážených aritmetických priemerov škál skupiny žien. Hladinu významnosti α sme použili $0,05$ a hypotetický rozdiel stredných hodnôt 0 . S týmito vstupnými údajmi sme testovali potvrdenie alebo zamietnutie hypotézy H_0 , pretože nulový hypotetický rozdiel stredných hodnôt reprezentuje výrok $\mu_1 = \mu_2$. V t-teste sme vypočítali pravdepodobnosť $P=0,0123$. Keďže P je menšia ako hladina významnosti α , hypotézu H_0 sme zamietli, pretože je štatisticky významné že neplatí názor $\mu_1 = \mu_2$. Preto **platí** nami vyslovená alternatívna **hypotéza H_1** , ktorá predpokladá štatisticky významné rozdiely z hľadiska mužov a žien.

Pre druhý pojem „Byť na materskej a rodičovskej dovolenke je pre ženu“ sme stanovili hypotézu:

H 2: Predpokladáme, že muži budú udávať pozitívnejšie sémantické reprezentácie k materskej a rodičovskej dovolenke ženy v porovnaní so ženami.

$$\mu_1 \text{ (reprezentácia muži)} \neq \mu_2 \text{ (reprezentácia ženy)}$$

Voči tejto hypotéze sme postavili nulovú hypotézu:

H 0: Nepredpokladáme štatisticky významné rozdiely v sémantických reprezentáciách k materskej a rodičovskej dovolenky ženy z hľadiska pohlavia.

$$\mu_1 = \mu_2$$

Na začiatku štatistického skúmania tejto hypotézy sme opäť zisťovali rovnosť rozptylov u skupiny mužov a skupiny žien F-testom pre rovnosť rozptylov. Vypočítali sme pravdepodobnosť $P=0,242$ čo je viac ako $0,05$, takže rozptyl nie je štatisticky preukazne odlišný v jednotlivých skupinách, a preto sme použili dvojvýberový t-test s rovnosťou rozptylov. Vstupné hodnoty sme použili vypočítané vážené aritmetické priemery škál u skupiny mužov z tabuľky č.27 a u skupiny žien z tabuľky č.28, $\alpha=0,05$ a hypotetický rozdiel sme zadali 0 . T-testom sme vypočítali pravdepodobnosť $P=0,741$, ktorá je väčšia ako α . Z toho vyplýva, že hypotézu H_0 nezamietam a platí $\mu_1 = \mu_2$. Na základe tohto výsledku sme **zamietli** nami vyslovenú **hypotézu H_2** , kde $\mu_1 \neq \mu_2$ a potvrdili sme, že nie sú štatisticky významné rozdiely z hľadiska pohlavia podľa hypotézy H_0 .

9 DISKUSIA

Z výsledkov nášho prieskumu môžeme povedať, že rozdiely v postojoch k materskej a rodičovskej dovolenke u mužov a žien sú, vo väčšine otázok sa odpovede oboch pohlaví zhodovali v hodnote modusu, aj v percentuálnych hodnotách pri sémantickom diferencíáli, aj v početnostiach v otvorených otázkach. Diskusia je rozdelená do jednotlivých podkapitol podľa stanovených čiastkových cieľov.

9.1 Postoje k materskej a rodičovskej dovolenke u mužov a žien

Keďže sme robili prieskum v materskej škôlke, kde všetci respondenti majú jedno alebo viac detí, ženy z vlastných pozitívnych skúseností uvádzali v otvorených otázkach, že byť matkou znamená najmä poslanie a zodpovednosť, strach a obavy z naplnenia úlohy matky. Muži ako otcovia nevedeli jednoznačne odpovedať na takúto otázku, pretože nie sú matkami, čo sa nám javí ako prirodzené, ale chceli sme zistiť aj mužský pohľad na danú oblasť. Prekvapujúce pre nás boli odpovede mužov, ktorí si svoje otcovstvo zrejme vychutnávajú. Na všeobecnú otázku čo podľa vás znamená byť otcom u mužov prevládala odpoveď autorita, že sú pre deti vzorom, ale nebrali to ako strašné a zaťažujúce bremeno, ale oceňovali prírastok do rodiny, že môžu sa venovať deťom, môžu sa s nimi zabávať, chodiť na výlety, športové akcie. Akoby im deti nahradili kamarátov, na ktorých už majú po založení rodiny menej času. Z nášho prieskumu mi vyplynulo, že otcovia sú v dnešnej dobe veľmi uvedomelí a vážia si chvíle, ktoré môžu stráviť so svojimi deťmi, pretože toho času je málo a musia predovšetkým zabezpečiť rodinu finančne. Z odpovedí žien vyplynulo, že ženy majú o predstave otca jednoznačnú mienku, a to, že otcovia musia byť zodpovední, finančne sa postarať o rodinu a niektorí muži takí sú a niektorí nie. Veľké množstvo odpovedí alebo bolo „neviem“. Čo nás prekvapilo, lebo pri odpovediach na otázku výhody a nevýhody muža odpovedali viacerými vetami.

V roku 2008 sme v bakalárskej práci (Brichtová, 2008) položili respondentom rovnakú otázku: „Čo podľa vás znamená byť otcom“. Muži a ženy udávali tiež vysoký počet odpovedí zodpovednosť a starostlivosť z ekonomickej stránky, ale odpoveď v kategórii láska – „milovať svoje deti“ nám v súčasnom prieskume neuviedol ani jeden respondent. Prieskum bol vykonávaný v rovnakej škôlke, čiže zázemie pre respondentov bolo porovnateľné, i keď samozrejme prieskumná vzorka sa zmenila. Je udivujúce, že po dvoch rokoch muži síce udávajú, že sa tešia, že majú malého kamaráta na zábavu a športové

aktivity, ale nespomínajú lásku k deťom, len finančnú zodpovednosť za rodinu a akýsi „prínos“ v podobe detí k uvedeným aktivitám.

Lenka Pasternáková (Pasternáková, 2006, s. 254) uvádza: „Prvú orientáciu v oblasti mravných hodnôt získavajú deti od svojich rodičov. I vtedy, keď sa rodičia nesnažia odovzdať svojmu dieťaťu vlastné hodnoty, ono ich aj napriek tomu ešte v predškolskom veku vedome i nevedome získa. Prijíma ich predovšetkým z rodiny, ale postupne v ďalších fázach svojho socializačného procesu i od svojich rovesníkov v škole, v rovesníckych skupinách, z masovokomunikačných prostriedkov.“

Ďalej sme v prieskume skúmali výroky: „Každá žena chce zostať so svojim dieťaťom na materskej a rodičovskej dovolenke“ a ďalší výrok: „Každý muž chce zostať so svojim dieťaťom na rodičovskej dovolenke“. S prvým výrokom súhlasilo 64 % mužov a 81 % žien. Odpovede boli prevažne súhlasné, naopak s druhým výrokom nesúhlasilo 42 % mužov a nevedeli sa rozhodnúť medzi súhlasom a nesúhlasom, uviedli možnosť niečo medzi v 42 %-tách, u žien bol viditeľný nesúhlas s tým, že každý muž chce zostať so svojim dieťaťom na rodičovskej dovolenke – až v 80 %-tách, v 12 %-tách sa nevedeli ženy rozhodnúť medzi súhlasom a nesúhlasom. Vysvetľujeme si to tým, že na Slovensku je v súčasnosti minimálne množstvo mužov, ktorí možnosť rodičovskej dovolenky aj aktívne využívajú. Z nášho prieskumu sme sa v otvorených otázkach dozvedeli, že niektorí muži ani nevedeli, že majú možnosť ísť na rodičovskú dovolenku, pretože je ešte stále zaužívaný ľudový pojem „materská dovolenka“ a s tým sa pre nich „automaticky vylučuje muž na materskej...“. Výskum z roku 2006 (IVO, Veneta 2006) na vzorke 1031 respondentov v rámci projektu IS EQUAL „Veneta“ zisťoval názory slovenskej verejnosti na postavenie rodičov maloletých detí v spoločnosti, konkrétne zisťoval názor slovenských mužov na možnosť ostať na rodičovskej dovolenke. Tak ako to potvrdzujú aj iné výskumy, slovenskí muži sa cítia byť (a sú aj verejnosťou vnímaní ako) predovšetkým živiteľmi rodín. Aj rodičovskú dovolenku posudzujú predovšetkým cez prizmu financií, je to pre nich predovšetkým otázkou finančného zabezpečenia rodiny. Viac ako polovica mužov na Slovensku sa vyjadrila, že by ostala na rodičovskej dovolenke v prípade rovnakej alebo vyššej finančnej náhrady ako je ich dnešná mzda: takmer 40% mužov (37%) by doma ostala, ak by mala jeho partnerka/ matka dieťaťa vyššiu mzdu než akú má on sám a ďalšia pätina mužov (22%) by sa pre rodičovskú dovolenku rozhodla, ak by rodičovský príspevok bol vo výške ich súčasnej mzdy. Oveľa menšia je podpora iných okolností, za akých by muži ostali doma s dieťaťom. Iba pre 15% mužov by bola dôležitá „istota“ pracovného

miesta – ak „ by mu v práci „držali“ pracovné miesto a po rodičovskej dovolenke by mal tú istú mzdu“. Pri rozhodovaní sa pre rodičovskú dovolenku je pre každého desiateho muža na Slovensku dôležité to, aby nečelil neporozumeniu zo strany spoločnosti či svojho okolia: 9% mužov by sa pre celodennú starostlivosť o malé dieťa rozhodla vtedy, ak by sa to stalo „bežnou vecou“ v našej spoločnosti a pre 1% mužov je dôležité, aby nečelili neporozumeniu vo svojom okolí. A napokon je tu viac ako desatina slovenských mužov (12%), ktorí by s dieťaťom nezostali na rodičovskej dovolenke, považujú to za vylúčené. 5% mužov nevedelo k otázke o rodičovskej dovolenke zaujať stanovisko. Názory mužov na rodičovskú dovolenku sa ukázali byť univerzálne rozšírenými.

9. 2 Výhody a nevýhody muža na rodičovskej dovolenke a ženy na materskej a rodičovskej dovolenke

V našom dotazníku sme sa pýtali otázku, aké má nevýhody žena, ktorá je na materskej a rodičovskej dovolenke oproti mužovi. Odpovede „neviem, nemám skúsenosti, nie som žena“ boli časté vo všetkých otázkach, kde sa pýtame na výhody a nevýhody mužov a žien na materskej a rodičovskej dovolenke, kde muži nevedeli odpovedať na otázky, ktoré sa im zdali byť vhodné len pre ženy. I keď aj medzi ženami bolo niekoľko prípadov, keď na otázku odpovedali len „neviem“. Jeden z mužov nám napísal odpoveď, že matka príliš ovplyvňuje dieťa a „jej zlé vlastnosti sa nalepia na dieťa viac ako otcove“.

V prieskume verejnej mienky Veneta v roku 2006 (IVO, Veneta, 2006) sa respondenti vyjadrili k problémom rodičov nasledovne: 56% respondentov uvádzalo finančné problémy ako najčastejšie „takmer 6% respondentov sa vyjadrilo, že rodičia na materskej alebo rodičovskej dovolenke menia svoj životný štýl, v negatívnom zmysle. Problémom podľa nich je, že rodičia majú málo, alebo žiaden (aj voľný) čas pre seba, alebo že nemôžu napr. viesť taký spoločenský život, chodiť na dovolenky ako pred narodením dieťaťa. Rodičov podľa respondentov ubíja stereotyp prác spojených so starostlivosťou o dieťa a domácnosť, strata voľnosti, ale aj „obete“, ktoré rodičia musia pri svojich ratolestiach zvládať. Príbuzný počet respondentov (5,7 %) považuje za problém pre rodičov výchovu detí. Rodičia podľa respondentov nesú veľkú zodpovednosť za výchovu detí, ktorá nie je pre každého v dnešnej dobe jednoduchá. Tiež „zdravie“ rezonovalo u respondentov ako problém, s ktorým sa rodičia stretávajú, dvakrát, ako zdravie detí a zdravotnícke služby pre deti (4%) na jednej strane a zdravie (najmä duševné) rodičov (3%) na strane druhej. Respondenti preukázali, že rodičia pociťujú ako problém aj rodinnú politiku štátu (2%).

Niektorí respondenti upriamili pozornosť na iné problémy rodičov: konflikty v rodine, preťaženie matku a neprítomnosť otca v rodine vzhľadom na jeho živiteľské bremeno (spolu 2%); zodpovednosť za deti a rodinu (1%); odkázanosť na pomoc zvonku, a najmä starých rodičov, ktorí navyše „nie sú“(1%); prostredie, v ktorom sa pohybujú matky s deťmi alebo deti, a ktoré je k nim „ne“priateľské napr. bariérami, nedostatkom parkov a ihrísk (1%).

9.3 Postoje mužov a žien ku svojim rodičovským rolám v spoločnosti

V dotazníku sme medzi škálované otázky zaradili otázky: „Na rodičovskej dovolenke by mala zostať skôr matka než otec. Starostlivosť o deti je v prvom rade záležitosťou matky. Na rodičovskej dovolenke by mal zostať skôr otec než matka. Otec sa má zaujímať len o hmotné zabezpečenie rodiny“ Boli to otázky zamerané na zistenie postojov našej prieskumnej vzorky k deľbe práce a povinností medzi partnermi v rodine. Radka Skorunková v príspevku Role muža a ženy v súčasnej rodine (Skorunková, 2006, s. 189) uvádza výsledky prieskumu, „kde cieľom nebolo určenie normy, aké by malo byť správne rozdelenie rolí v rodine, ale spoznanie názoru českých vysokoškolákov, na to, ako by im osobne vyhovovalo rozdelenie rolí v ich rodine za predpokladu, že obaja partneri majú podobnú prácu a podobný príjem“ Keďže my sme sa pýtali dvomi otázkami na to, kto by mal zostať na rodičovskej dovolenke – skôr otec než matka, a v druhej otázke – skôr matka než otec. Chceli sme zistiť, či je názor našich respondentov a respondentiek vyhranený alebo sa budú prikláňať aj k možnosti alternatív. Rodičia z materskej škôlky uviedli, že na rodičovskej dovolenke by mala zostať skôr matka než otec. Bolo tomu tak v 67 %-tách odpovedí mužov a v 90 %-tách odpovedí u žien. Výsledky sa nám potvrdili čiastočne v alternatívnej otázke: „Na rodičovskej dovolenke by mal zostať skôr otec než matka“, kedy nesúhlasné vyjadrenia boli u mužov v 71 %-tách a u žien v 70 %-tách. Osobný názor vysokoškolákov v Skorunkovej prieskume uvádza, že žena by mala zostať v 63 %-tách a možnosť obaja využilo 35 %. Možnosť, aby zostal otec na rodičovskej dovolenke uviedli len 2% vysokoškolákov. Je to veľmi malé percentov v porovnaní s našim prieskumom, kde až 15 % žien sa zhodovalo s názorom, že by mal zostať skôr muž na rodičovskej dovolenke než žena. Ale odpovede našich otcov až také vysoké neboli, pretože možnosť otca na rodičovskej dovolenke si nevedel predstaviť ani jeden muž, ale ich presvedčenie nebolo jednoznačné, pretože až 21 % mužov vyjadrilo svoj názor možnosťou niečo medzi súhlasom a nesúhlasom s výrokom, že by mal zostať skôr otec než matka na

rodičovskej dovolenke. Z nášho prieskumu teda vyplýva, že muži sú naklonení myšlienke, že by mohol byť aj otec aj žena rovnako na rodičovskej dovolenke.

Výsledky Skorunkovej prieskumu celkovo naznačujú trend k udržovaniu tradičného ponímania mužskej a ženskej role v rodine. V niektorých oblastiach sa ukazuje preferencia rovnvej deľby práce medzi mužom a ženou, hlavne v otázkach rozhodovania o rodinnom rozpočte, povinnosti vo výchove u školopovinných detí. Naopak výrazná preferencia smerom k jednému pohlaviu bola viditeľná v oblasti domácich prác – upratovania, obstarávania nákupov a starostlivosti o malé deti – to by mali zabezpečovať hlavne ženy, ďalej bola výrazná preferencia k jednému pohlaviu – tentokrát smerom k mužom, tí by mali hlavne zabezpečovať drobné opravy v byte a údržbu auta. Českí vysokoškôláci ak si založia rodiny, budú kopírovať tradičné ponímanie rozdelenia mužských a ženských rolí v rodine. Čo mohlo byť príčinou takýchto výsledkov? Skorunková si myslí (str.192), že ľudia vstupujúci do manželstva nevedome kopírujú rozdelenie rolí zo svojej primárnej rodiny.

Súhlasíme so Skorunkovej zisteniami a myslíme si, že každý človek sa cíti vo svojej novej rodine dobre, lebo si pri spoznávaní partnera ešte pred založením rodiny nevedome dohodli pravidlá manželského spolužitia, ktoré poznajú zrejme z rodiny, v ktorej boli oni sami vychovávaní. Aj tlak spoločnosti ovplyvňuje postoje a normy, aké si vytvárame. V našej spoločnosti stále pretrváva tradicionalistická výchova detí k rodovej deľbe práce, preto nás ani výsledky nášho prieskumu nemôžu prekvapiť, aj keď musíme dodať, že výsledky môžeme komentovať len vzhľadom k veľkosti našej prieskumnej skupiny a nemôžeme výsledky aplikovať na celú spoločnosť. V diplomovej práci sme vyhodnotili výsledky škálovaných otázok, kde sme sa pýtali, na mieru súhlasu a nesúhlasu s výrokom: „Starostlivosť o deti je prvom rade záležitosťou matky“ a výrokom „Otec sa má zaujímať len o hmotné zabezpečenie rodiny“. Chceli sme zistiť u respondentov a respondentiek vybraných medzi rodičmi škôlkarského veku ich názor, či sa zhodujú s tradicionalistickým myslením a tradičným rodovým rozdelením v rodine alebo majú liberálny názor. Výsledky na našej vzorke nás čiastočne prekvapili v tom, ako sa preukázala liberálna výchova v rodine a rodičia si nemyslia, že o deti by sa mala starať len matka. Uviedla tak polovica respondentiek a 42 % respondentov. Tiež vyjadrili vysoký nesúhlas s tým, že by sa otec mal zaujímať len o hmotné zabezpečenie rodiny, muži v 67 %-tách a ženy v 51 %-tách. Ženy ale v 46 % vážali a uviedli niečo medzi súhlasom a nesúhlasom. Teda muži sú jednoznačne presvedčení, že by sa mali zaujímať aj o iné veci,

ale ženy očakávajú od nich, okrem inej pomoci, aj finančné zabezpečenie. Vyplýva nám to aj z vyhodnotenia otvorených otázok, kde sme sa v otázke: „Čo znamená byť otcom“ dozvedeli, že najmä ženy uvádzali kategórie „zodpovednosť“ – kde boli časté odpovede, že otec by mal finančne zabezpečiť rodinu a otcovstvo znamená hlavne ekonomickú stránku zodpovednosti. Inštitút pre verejné otázky (Marošiová, Šumšalová, 2006) sa v roku 2006 zaoberal výskumom, kde zachytáva názory verejnosti na situáciu matiek a otcov v priesečníku rodinnej a pracovnej sféry. Aj tu vidíme vo výsledkoch u otázky: „Spoločnosť kladie priveľké očakávania na mužov ako živateľov rodiny“ vysoký súhlas žien – v 65%-tách, ale v čom sa líši od nášho prieskumu, je až 79 %-tný súhlas mužov s týmto výrokom. Dá sa to vysvetľovať možno tradicionalistickými názormi verejnosti, aj časovým obdobím, kedy bol výskum Marošiovej robený – teda v roku 2006 a samozrejme bol robený na oveľa väčšom súbore (n=1003 respondentov). My sme v diplomovej práci nerobili výskum, ale prieskum, výber vzorky bol zameraný len na rodičov v jednej materskej škole a aj veľkosť prieskumného súboru (n=102) je malá v porovnaní s výskumom Marošiovej a Šumšalovej.

Výskum rodových posolstiev medzi vysokoškólákmi a vysokoškóláčkami (Marková, Lukšík, 2007) priniesol výsledky (n=428), ktoré hovorili o striktnom rozlíšení mužských a ženských rolí v domácnosti. Podľa analýzy získaných výsledkov zistili autori, že rodová rovnosť sa vo výchove respondentov najsilnejšie prejavovala v otázke rozhodovania, kde v 65%-tách respondenti uviedli, že o dôležitých veciach majú muži a ženy rozhodovať spolu – k tomu ich viedli rodičia a v 47 %-tách k tomuto vedú ženy svoje dcéry a v 42 %-tách vedú k takémuto názoru muži svojich synov.

V našom prieskume sme zisťovali mieru súhlasu s výrokom „Spoločnosť nemá pochopenie pre muža na rodičovskej dovolenke“. Rovnaký názor má 49 % mužov a 56 % žien. Muži sa v 35 %-tách nevedeli rozhodnúť, či súhlasia alebo nesúhlasia s výrokom a ženy v 24 %-tách boli nerozhodné. Ale v 20 %-tách si ženy a muži v 13 %-tách myslia, že spoločnosť toleruje muža na rodičovskej dovolenke. Muži v materskej škôlke v Topoľčanoch uvádzajú aj ako jednu z nevýhod muža na rodičovskej dovolenke slabý finančný príjem a vidíme aj vo výsledkoch, kde si až 90 % žien a 67 % mužov myslí, že na rodičovskej dovolenke by mala zostať skôr matka než otec. Muži by nechceli zostať doma so svojím dieťaťom v 42 %-tách a rovnako 42 % mužov nemá jasno v tom, či by chceli alebo nechceli zostať na rodičovskej dovolenke so svojím dieťaťom. Je možné, že súčasných mužov ovplyvňuje tradicionalistická výchova v detstve, ale je vidno už liberálnejšie myslenie, hlavne

u mladšej generácie, ktorá zvažuje možnosť rodičovskej dovolenky pre muža, ako nevýhodu považujú netolerantnosť spoločnosti voči mužom na rodičovskej dovolenke, čo vidíme aj v odpovediach sémantického diferenciálu, kde 44 % mužov uviedlo možnosť niečo medzi odvážne a zbabelé pri otázke „Byť na rodičovskej dovolenke je pre muža:“ a z otvorených odpovedí vidíme aj strach zo straty zárobku a netolerantnosť zamestnávateľa po návrate na pracovisko. Vysoká miera súhlasu, „že otec , ktorý sa rozhodne ostať s dieťaťom na rodičovskej dovolenke, sa stretáva s nepochopením“ je vidieť vo výskume Matky na trhu práce a života (Marošiová, Šumšalová, 2006), kde 67 % mužov a 58 % žien s výrokom súhlasí.

Zaujali nás výsledky odpovedí na výrok „Muž alebo žena má zostať na rodičovskej dovolenke až do veku troch rokov dieťaťa“. V našom prieskume boli zhodné súhlasné vyjadrenia u mužov až v 69 %-tách a u žien v 66 %-tách. Niečo medzi súhlasom a nesúhlasom s výrokom bolo okolo 20 % u oboch pohlaví. Možno zaujímavejšie odpovede by boli, keby sme boli skúmali túto oblasť otvorenou otázkou a nie škálovanou. Pretože vo výskume Marošiovej (Marošiová, 2006) bola skúmaná „doba, ako dlho by mala zostať matka s dieťaťom doma potom, ako sa jej narodí“ otvorenou otázkou a výsledky boli zaujímavé, pretože názor sa zhodoval s našim – tri roky u žien v 46 %-tách a u mužov v 37 %-tách, ale keďže mali viac možností odpovede, tak prekvapujúce boli výsledky, že by aj muži aj ženy chceli v 22 %-tách, aby zostala matka s dieťaťom 4 alebo 5 rokov a až v 14%-tách u žien a v 18 %-tách u mužov uvádzali až vek 6 a viac rokov. Výsledky sú obrazom tradičnejších názorov, kde si muži myslia, že by matky mali byť s deťmi čo najdlhšie doma, teda tri a viac rokov. Ale ženy, hlavne mladšej vekovej kategórie si predstavujú v 11 %-tách aj možnosť byť s dieťaťom len 1 alebo 2 roky. Tento názor korešponduje s modernejším modelom starostlivosti o rodinu na úkor tradičnejších. Do úvahy berieme aj skutočnosť, že mladé rodiny sú v sociálne slabšej situácii a nemôžu si dovoliť žiť dlhšie obdobie len z jedného príjmu. I keď štátna rodinná politika zaujala pozitívne stanovisko v tom, že od januára tohto roku umožnila poberať matkám alebo otcom na rodičovskej dovolenke vyšší príspevok na dieťa (256 €) až do veku jeho dvoch rokov. Pretože je rozdiel, či bude rodič poberať 165 € alebo o 90 € viac, aj keď len do dvoch rokov veku, nie do troch. Od dvoch do troch rokov poberá rodič rovnako 165 €. Aspoň na rok a pol sa rodinám s maximálnym počtom 3 detí a rodičom, ktorí boli za posledné dva roky zamestnaní aspoň 9 mesiacov, zvýši rodinný rozpočet a tým štát podporuje rozhodovanie mladých ľudí, ako dlho zostať na rodičovskej dovolenke.

9. 4 Problémy mužov a žien so zaradením sa do pracovného procesu po ukončení rodičovskej dovolenky

V dotazníku sme sa pýtali respondentov aj škálovanou otázkou, aj otvorenou na to, či majú rodičia po ukončení rodičovskej dovolenke problémy uplatniť sa v zamestnaní. V škálovanej otázke uviedlo, že „ženy majú po ukončení materskej a rodičovskej dovolenky problémy uplatniť sa na trhu práce“, 81% mužov a 85 % žien. V otvorenej otázke sme sa pýtali aj na ženy aj na mužov po návrate z rodičovskej dovolenky, či majú problémy uplatniť sa podľa vlastného želania na trhu práce. Väčšina odpovedí bola, že majú problémy a to takéto konkrétne: je málo pracovných príležitostí podľa kvalifikácie, ktorú má rodič. V prípade, že nemá zákonom zaistené pracovné miesto, do ktorého by sa mohol/mohla vrátiť po ukončení rodičovskej dovolenky, tiež je to problém, lebo veľa zamestnávateľov čaká, až sa zamestnanec/zamestnankyňa vrátia do práce aspoň na jeden deň a dostávajú výpoveď z rôznych zákonných dôvodov. Je tomu tak hlavne v súkromných firmách, kde sú potrební zamestnanci, ktorých nebrzdia malé deti vo vývoji a v práci nadsťas a zamestnávatelia rôznymi odmenami za odrobený celý rok zanedbávajú... hlavne matky, ktoré mávajú absencie v práci kvôli rodinným problémom – OČR na dieťa je najčastejším dôvodom. Menej respondentov a respondentiek uvádzalo, že rodič nemá žiadne problémy. A najmenej ich uviedlo, že či má alebo nemá rodič problémy na pracovnom trhu po návrate z rodičovskej dovolenke, závisí od individuálneho prístupu zamestnávateľa a od zamestnanca, ako zaostali jeho zručnosti – komunikácia, práca na počítači, jazykové znalosti, počas pobytu na rodičovskej dovolenke.

Aj vo výskumnej štúdii „Matky na trhu práce a života“ skúmal sociologický výskum Inštitútu pre verejné otázky (Marošiová, 2006), či stratí matka odbornosť a zaostane v profesii, ak zostane tri roky s dieťaťom doma. Skoro polovica opýtaných mužov si myslí, že je to pravda, 30 % si myslí, že skôr to tak nie je. Rovnako aj ženy si myslia, že skôr to tak nie je, ale až 51 % žien súhlasí s výrokom, že matka stratí odbornosť, ak zostane tri roky s dieťaťom doma.

S akými problémami sa stretávajú rodičia na materskej a rodičovskej dovolenke alebo po jej ukončení analyzoval výskum Inštitútu pre verejné otázky v projekte Veneta, (IVO, Veneta, 2006), kde viac ako polovica respondentov sa vyjadrila, že rodičia na materskej alebo rodičovskej dovolenke sa stretávajú predovšetkým s finančnými problémami (53%). Respondenti uvádzali, že dieťa je v dnešnej dobe luxus, mladí ľudia / rodičia majú zvlášť nízke príjmy a pociťujú nedostatok peňazí na úhradu potravín, nájmu, energií...; ak

pribudne do rodiny dieťa, finančná situácia rodiny sa zhorší. Práca/ zamestnanie – je problémom rodičov pre 9% respondentov. Respondenti hovorili o nezamestnanosti, o strachu zo straty zamestnania, neistote a problémoch v zamestnaní. Tiež sú problémy rodičov v zamestnaní, kedy deti na istý čas vyradia rodičov z práce, alebo kariéry (a môžu spôsobiť stratu pracovných návykov, zaostávanie za vývojom napr. v informačných technológiách). Matky majú problém sa zamestnať, stretávajú sa s nepochopením na strane zamestnávateľa pokiaľ ide o ich špecifickú životnú situáciu vyplývajúcu zo starostlivosti o maloleté deti. Niektorí respondenti konštatovali, že rodičia, vzhľadom k rýchlo sa meniacemu vývoju na trhu práce, sú nútení sa čo najrýchlejšie vrátiť z rodičovskej dovolenky do práce. Respondenti označili ako problém byť zamestnaným rodičom a zostať doma s chorým dieťaťom; ale za problém tiež považujú ťažkosti pri zosúladovaní rodičovských a živiteľských povinností rodičov.

9.5 Sémantické reprezentácie k materskej a rodičovskej dovolenke z pohľadu mužov a z pohľadu žien

Sémantickým diferenciálom sme chceli vyhodnotiť sémantický priestor rodičovskej dovolenky muža a materskej a rodičovskej dovolenky ženy. Prekvapili nás pozitívne hodnoty v odpovediach mužov i žien v sémantickom priestore rodičovskej dovolenky. Muži najčastejšie odpovedali, že byť na rodičovskej dovolenke je pre muža v pozitívnom priestore celkom uspokojujúce, radostné, obohacujúce. Najpočetnejšia hodnota sa zhodovala aj u mužov aj u žien v pojmoch niečo medzi zaujímavé a stereotypné, pohodové a stresujúce, príjemné a nepríjemné. V otázke, ktorou sme sa pýtali na materskú a rodičovskú dovolenku ženy vidíme odpovede žien zhodné s odpoveďami mužov, tiež nevyužili možnosti odpovedí 6 a 7. Rovnaký počet (12 %) mužov i žien uviedlo, že je to celkom ťažké. V našej tradicionalistickej spoločnosti, kedy ešte stále platí vo väčšine prípadov, že matka sa stará o dieťa, vidíme aj podľa nášho prieskumu, že muži i ženy majú v tomto rovnaké zmýšľanie a výrazne sa nelíši. Snáď najväčší rozdiel medzi oboma otázkami sme po vyhodnotení videli v odpovediach respondentov, kedy si v materskej a rodičovskej dovolenke ženy volili najpočetnejšie odpovede medzi 1 a 2 možnosťami, teda je to veľmi a celkom dobré, uspokojujúce, radostné, povznášajúce a obohacujúce. V sémantickom priestore rodičovskej dovolenky muža si aj muži aj ženy zvolili ako najpočetnejšiu možnosť 6 v ambivalentných pojmoch, uvádzali teda, že byť na rodičovskej dovolenke pre muža je celkom naučené a nie vrodené, u žien boli jednoznačné výsledky modusu v hodnote 1 – byť na rodičovskej dovolenke je pre ženu veľmi vrodené.

Na základe našich prieskumných zistení a zistení jednotlivých už spomínaných výskumov navrhujeme nasledovné **odporúčania do praxe**, ktoré by uľahčili život rodičom na materskej a rodičovskej dovolenke:

- pre mestské a obecné zastupiteľstvá miest a obcí Slovenskej republiky:

- pri hlasovaní a rozhodovaní o prenájme priestorov zohľadniť potreby rodičov a v primeranej cene im poskytnúť priestory na zriadenie materského centra
- pri poskytovaní priestorov na prenájom upozorňovať obchodníkov na potrebu rodičov vstupovať do predajní aj s kočíkom
- vyčleniť na každom sídlisku priestor pre psychický oddych rodičov a detí, ich fyzický rozvoj pri hre, rôzne preliezky, záhradné domčeky, ohradené pieskoviská (aby sa zabránilo prístupu psom a mačkám), lavičky pre rodičov, ktoré by boli pravidelne udržiavané a v blízkosti zabezpečiť stojany s voľne tečúcou pitnou vodou a verejné toalety
- byť pripravení poskytnúť rodičom informácie, kde by mohli vyhľadať pomoc pri nezvládnutí výchovy dieťaťa (bez strachu, že by im bolo odňaté dieťa alebo by boli posudzovaní na oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately)
- zabezpečovať v obciach a v mestách centrá voľného času a poskytovať pomoc nadáciam, neziskovým organizáciám a občianskym združeniam v okolí, ktoré sa zaoberajú vzdelávaním detí, ich výchovou, voľnočasovými aktivitám, hrám a športom

- pre riaditeľov úradov práce, sociálnych vecí a rodiny:

- pozitívne (osobným finančným ohodnotením) motivovať svojich zamestnancov, aby citlivo reagovali na nevedomosť rodičov a informovali ich o všetkých dostupných príspevkoch a pomoci, na ktorú majú klienti zo zákona nárok. Informovali o všetkých postihoch, ktoré plynú z nedodržania povinností klienta. Individuálne poradenstvo pri nejasnostiach, s návrhmi konkrétnych možností riešenia problému. Kontrolu zamestnancov realizovať formou dotazníkov spokojnosti, ktoré môžu rodičia vyplniť;
- kancelárie, v ktorých sa vybavujú jednotlivé rodičovské dávky situovať do priestorov so širšími chodbami a primeraným vetraním, aby rodičom s kočíkmi uľahčili čakanie na vybavenie a nemali problémy s manévrovaním v úzkych priestoroch;

- pre lekárov v obciach a v mestách:

- aby vyčlenili čas vo svojich ordinačných hodinách, kedy by si mohla /mohol prísť matka na materskej alebo rodič na rodičovskej dovolenke (s dieťaťom v kočíku) vybrať recept na lieky bez čakania a rizika, že ochorie rodič alebo dieťa od ostatných pacientov, hlavne v prípadoch, kedy rodič nemá možnosť opatrovania

ZÁVER

Naša práca poskytuje stručný pohľad na existujúce postoje mužov a žien k materskej a rodičovskej dovolenke, poskytuje prehľad niektorých z doteraz známych výskumov a tiež prieskum, ktorého cieľom bolo identifikovať postoje a sémantické reprezentácie u mužov a žien najmä k materskej a rodičovskej dovolenke, ďalej k materstvu a otcovstvu, deľbe práce medzi mužmi a ženami a postaveniu rodičov v spoločnosti.

Ak by sme chceli zhrnúť výsledky, môžeme povedať, že ciele tejto práce boli naplnené a výsledky uspokojili našu potrebu po zodpovedaní niektorých otázok z tejto oblasti. Odpovede respondentov a respondentiek nás presvedčili o tom, že postoje k materskej a rodičovskej dovolenke a postavení partnerov v rodine existujú. A hoci ženy dieťa porodí, rodičovskú prax môžu vykonávať obidve pohlavia a biologické rozdiely medzi mužmi a ženami nie sú dôvodom pre to, aby bol pri výchove detí nadradzovaný jeden rod nad druhý. Postoje dali svojim deťom rodičia do vienka a teraz ako dospelí sa s nimi stotožňujú alebo vplyvom nových poznatkov, tlakom spoločnosti, sa ich postoje môžu v priebehu života meniť.

Postoje k roli otcov sa v súčasnosti menia tým, že nielen žena sa dokáže perfektne postarať o dieťa, ale i muž, nielen žena môže byť na rodičovskej dovolenke, ale i muž, nielen muž môže byť živiteľom rodiny, ale i žena. I keď často sa v praxi stretávame s predčasným ukončením pobytu na rodičovskej dovolenke z dôvodu nedostatku financií a musia pracovať obaja partneri, aby zabezpečili sebe i svojim deťom život podľa vlastných predstáv. Čiastočne rodinná politika štátu napomáha zavedením pojmu rodičovská dovolenka (nie len materská dovolenka) k tomu, aby mohli muži prejaviť svoju lásku k deťom na verejnosti, zostať s nimi doma na rodičovskej dovolenke, navštevovať detské ihriská a parky. Muži i ženy sa snažia svoje deti vychovávať, byť pre ne vzorom, vštepiť im morálne hodnoty, postoje, ktoré oni sami preferujú a považujú za správne.

Hlavným cieľom v našej práci bolo identifikovať vybrané postoje k materskej a rodičovskej dovolenke u mužov a žien. Myslíme si, že naším prieskumom sme uvedený cieľ splnili, i keď len na malej prieskumnej vzorke medzi rodičmi z jednej z materských škôl v Topoľčanoch. Musíme zhodnotiť, že postoje rodičov sme zisťovali škálovanými otázkami, ktoré nám neumožnili preniknúť do hĺbky podstaty témy, ale snažili sme sa aj zaradením otvorených otázok, aby sme lepšie pochopili - napr. problémy, ktoré majú rodičia, či už na materskej a rodičovskej dovolenke zo strany okolia alebo po návrate do pracovného procesu zo strany kolegov a zamestnávateľa.

Pred dvomi rokmi sme sa zaoberali v bakalárskej práci výsostne otcovstvu a materstvu, z toho sme postupne prešli ku konkrétnejším veciam – k samotnej „dovolenke“ otcov a matiek. Prvé dve otvorené otázky o otcovstve a materstve sme použili rovnako v bakalárskej a aj teraz v diplomovej práci. Zaujímavé boli zistenia, že rodičia sa na svoje postavenie pozerajú zase trochu inak. Myslíme si, že láska by mala byť jedným z hlavných dôvodov na to, aby sme sa stali matkou alebo otcom. I keď v terajších zisteniach sme v roli matky a otca videli veľa povinností, zodpovednosti a aj sebeckosti. Najmä v tvrdeniach mužov, kde napr.:“ sú radi, že majú potomka a majú s kým ísť na tenis“. Veríme, že sebeckosť má svoje miesto, ale určite minimálne.

Uvedomujeme si, že v našom prieskume sme neobsiahli celú problematiku a zostáva ešte veľa nezodpovedaných otázok, preto odporúčam i ďalším študentom sociálnej práce, aby sa venovali tejto tématike. Najmä: ako ovplyvňujú súčasné postoje mužov a žien ich rozhodnutia, či sa stať rodičom, akú pozíciu má mať v partnerskom vzťahu muž a akú žena, ako vychovávať svoje deti. Preskúmať praktickú stránku rodičovstva, u rodičov, ktorí sú momentálne na materskej a rodičovskej dovolenke, ako ju prežívajú, s akými problémami sa v súčasnosti stretávajú. Naozaj oblastí, ktoré by stáli za to, aby sa nimi zaoberali študenti je veľa. Nielen k tomu, aby získali vypracovaním a obhajobou práce titul, ale najmä preto, aby najmä denní študenti, ktorí sú väčšinou bezdetní a slobodní, získali osobné vedomosti a skúsenosti s materskou a rodičovskou dovolenkou a mohli si utvoriť svoje predstavy o tom, čo ich možno v budúcnosti čaká a ako sa k takej situácii môžu postaviť. Poteší nás, ak si čitateľ našiel odpovede na svoje otázky tým, že si prečítal našu prácu. V prípade, že nie, dúfame, že ho to aspoň podnietilo k širšiemu preskúmaniu danej problematiky.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

- AUGUSTYN, J. *Otcovstvo*. Trnava: Dobrá kniha, 2002. 325 s. ISBN 80-7141-382-8.
- BAČOVÁ, V. et all. *Ružový a modrý svet, rodové stereotypy a ich dôsledky*. Bratislava: Aspekt, 2003. 290 s. ISBN 80-8914-002-5.
- BODNÁROVÁ, B. *Kalendárka 2006*. FOCUS, 2005. Bratislava: Aspekt, 181 s. ISBN 80-85549-58-1.
- BOROŠ, J. 2001. *Základy sociálnej psychológie (pre študujúcich humánne, sociálne a ekonomické vedy)*. Bratislava: IRIS, 2001. 227s. ISBN 80-89018-20-3.
- BOSÁ, M. *Ženy a muži podľa učebníc*. Nepublikovaný materiál. 2002. [online], [cit. 2010-02-08]. Dostupné na internete: <http://www.ruzovymodrysvet.sk/sk/hlavne-menu/citaren/literatura>
- BRICHTOVÁ, Z. 2008. *Komparácia postojov k materstvu a otcovstvu z hľadiska pohlavia*: bakalárska práca. Nitra: UKF, 2008. 50 s.
- BUJNOVÁ, E. 2004. Rodina ako model rodinného života. In: *Rodina a škola*. ISSN 0231-6463, 2004, roč. 52, č. 5, s. 13.
- BUJNOVÁ, E. 2004b) Rodičovské vzťahy a rodičovstvo. In: *Vychovávateľ*. ISSN 0139-6919, 2004, roč. 50. č. 10/ 2004 (jún). s. 12 – 14.
- CVIKOVÁ, J. - JURÁŇOVÁ, J. 2001. *Možnosť voľby, aspekty práv a zodpovednosti*. Bratislava: Aspekt, 2001. 409 s. ISBN 80-89140-02-5.
- CVIKOVÁ, J. - JURÁŇOVÁ, J. 2003. *Ružový a modrý svet*. Bratislava: Občan a demokracia, 2003. 290 s. ISBN 80-89140-02-5.
- Dopadová štúdia o materských centrách na Slovensku*. [online]. 2008, [cit. 2010-02-25]. Dostupné na internete: <http://www.materskecentra.sk/old/images/Dopadova-studia-brozura.pdf>
- DUNOVSKÝ, J. a kol. 1999. *Sociální pediatrie*. Praha : Grada, 1999. 284 s. ISBN 80-7169-254-9.
- EMPATIA, 2005. Bulletin. ISSN 0489-7516, č.1/2005. s. 1-5.
- EÚ predĺžila materskú dovolenku na 4 mesiace pre každého rodiča* [online]. 2010, [cit. 2010-03-08]. Dostupné na internete:

http://www.ta3.com/sk/reportaze/147110_eu-pred-zila-matersku-dovolenku-na-4-mesiace-pre-kazdeho-rodica

FARKAŠOVÁ, K. a kol. 2002. *Mohlo by byť inak*. Prešov: Aliancia žien, 2002. 88 s. ISBN 80-968545-5-0

FRIEZEOVÁ HANSON, I. – KUBUŠOVÁ, S. 2004. Psychologické aspekty výskumu rodových štúdií na Slovensku a v iných krajinách. In: KOLLÁRIK, T. – SOLLÁROVÁ, E. a kol.: *Metódy sociálnopsychologickej praxe*. IKAR, Bratislava, 2004. 264 s. ISBN 80-551-0765-3

GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. 647 s. ISBN 80-85605-28-7.

GJURIČOVÁ, Š. - KUBIČKA, J. 2003. *Rodinná terapie*. Praha: Grada, 184 s. ISBN 80-247-0415-3.

Gender policy. [online]. [cit. 2010-02-15]. Dostupné na internete: www.who.int/gender/genderpolicy/en.

Glosár rodovej terminológie, Aspekt 2010 [online]. [cit. 2010-02-11]. Dostupné na internete: <http://slovník.aspekt.sk/default.aspx?ami=1&smi=1&vid=159>

GOGOVÁ, A. – KROČKOVÁ, Š. – KURINCOVÁ, E.. 1995. *Sociológia výchovy*. Nitra: Pedagogická fakulta Vysokkej školy pedagogickej, 1995. 125 s. ISBN 80-8050-005-3.

HUDÁK, P. 2001. *Ďakujem, že si*. Bratislava: Don Bosco. 2001, 125 s. ISBN 80-88933-75-7.

Integrating Gender Perspectives in the work of World Health Organization. [online]. 2002, s. 1-5, [cit. 2010-01-08]. Dostupné na internete:

<http://www.who.int/gender/documents/engpolicy.pdf>

INŠTITÚT PRE VEREJNÚ SPRÁVU. 2006. *Prieskum verejnej mienky projektu IS EQUAL „Veneta“*. [online]. 2006, [cit. 2010-03-15]. Dostupné na internete: http://www.ivo.sk/buxus/docs/Veneta/Veneta_vyskum_okt_06.pdf

INTERNATIONAL FEDERATION OF SOCIAL WORKERS. *Definition of the social work*. [online cit. 2009-12-20]. Dostupné na internete: <http://www.ifsw.org/f38000138.html>

KORZYCKI, K. 2004. *Švajčiari si odsúhlasili platenú materskú dovolenku*. In: *mamatata časopis* [online]. ISSN 1336-2755 3 [cit. 2009-01-12]. Dostupné na internete:

<http://www.mamatata.sk/index.cfm?Module=Article&Page=SubSection&SectionID=58&SubSectionID=61>

KOTEKOVÁ, R. – ŠIMOVÁ, E. – GECKOVÁ, A.. 1998. *Psychológia rodiny*. Michalovce : PeGaS, 1998. 131 s. ISBN 80-967901-0-2.

LUKŠÍK, I. - SUPEKOVÁ, M. 2003. *Sexualita a rodovosť v sociálnych a výchovných súvislostiach*. Bratislava: Humanitas, 2003. 203 s. ISBN 80-89124-01-1.

MAŘÍKOVÁ, H. 1999. Proměna rolí muže a ženy v rodině. In: MAŘÍKOVÁ, H. (Ed.): *Spoločnosť žen a mužů z aspektu gender*. Praha, Open society fund, 1999. s. 59-67.

MARKOVÁ, D. 2006. Rodovo citlivý prístup v práci s klientom a klientkou sociálnej práce. In: SMUTEK, M. – KAPPL, M. (Ed.). *Proměny klienta služeb sociální práce*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006, s. 297-305. ISBN 80-7041-716-1.

MARKOVÁ, D. – LUKŠÍK, I. 2007. Sexualita a rodovosť v slovenských rodinách. In: KOLESÁROVÁ, A. (ED.) *Nitrianska rodina na prahu tisícročia*. Nitra: UKF, 2007, s. 148-171. ISBN 978-80-8094-448-3.

MAROŠIOVÁ, L – ŠUMŠALOVÁ, S. 2006. *Matky na trhu práce a života* . [online]. 2006, [cit. 2010-03-21]. Dostupné na internete:

<http://www.ivo.sk/4659/sk/aktuality/matky-na-trhu-%28prace-a-zivota%29>

Materské centrá [online]. [cit. 2009-01-12]. Dostupné na internete:

http://www.materskecentra.sk/old/materske_centrum/co-je-materske-centrum.php

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny, [online]. [cit. 2009-01-12]. Dostupné na internete: <http://www.employment.gov.sk/new/index.php?SMC=1&id=17>

MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY: *Materská dávka a materská dovolenka*, [online cit. 2010-01-10]. Dostupné na internete:

<http://www.employment.gov.sk/index.php?SMC=1&id=179>

MŮHLANOVÁ, C. – MŮHLAN, E. 1994. *Prepáč, mama! : Rady pre rodičov dospievajúcich detí (teenagerov)*. Vrútky : Advent Orion, 1994, 186 s. ISBN 80-88719-21-6.

Na materskú môže ísť aj otec. In: mamatata časopis [online]. ISSN 1336-2755 3 [cit. 2009-01-12]. Dostupné na internete:

<http://www.mamatata.sk/index.cfm?Module=Article&Page=SubSection&SectionID=58&SubSectionID=61>

NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*. Praha: Academia. 2005, 506 s. ISBN 80-200-0993-0.

ONDREJKOVIČ, P. 2005. *Úvod do metodológie sociálnych vied*. Regent. 2005. 174 s. ISBN 80-88904-35-8

Otcovská dovolenka zvyšuje pôrodnosť. 2004. In: mamatata časopis [online]. ISSN 1336-2755 3 [cit. 2009-01-12]. Dostupné na internete:

<http://www.mamatata.sk/index.cfm?Module=Article&Page=SubSection&SectionID=58&SubSectionID=61>

PASTERŇÁKOVÁ, L. 2006. Rodina a jej význam pri tvorení hodnôt. In: *Socialia 2006*: zborník príspevků z X. ročníku konferencie s mezinárodní účastí 20.-21.10.2006. Hradec Králové. Univerzita Hradec Králové. 2007. s. 253-256. ISBN 978-80-7041-741-6.

POTOČÁROVÁ, M. Otec a matka v rodine. In: *Úloha otca a matky v rodine – radikálne spoločenské zmeny ako výzva a šanca*. Zborník referátov z vedeckej konferencie. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre rodinu a zodpovedné rodičovstvo. Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity. máj 2003. s. 81 – 88. ISBN 80-968891-0-9.

PREVENDÁROVÁ, J. - KUBÍČKOVÁ, G. *Základy rodinnej a sexuálnej výchovy*. Bratislava: SPN, 1996. 2. vydanie, 87 s. ISBN 80-08-01212-9.

ROZINAJOVÁ, H. 1990. *XX a XY. O láske, sexe, manželstve a rodičovstve*. Martin: Osveta, 1990. 248 s. ISBN 80-217-0113-7.

SKORUNKOVÁ, R. 2006. Role muže a ženy v súčasnej rodině. In: *Socialia 2006*: zborník príspevků z X. ročníku konferencie s mezinárodní účastí 20.-21.10.2006. Hradec Králové. Univerzita Hradec Králové. 2007. s. 189-194. ISBN 978-80-7041-741-6.

STRIEŽENEC, Š. 2001. *Úvod do sociálnej práce*. Druhé vydanie. Trnava: TRIPSOFT. 2001, 197 s. ISBN 80-968294-6-7.

STRMEŇ, L.- RAISKUP, J. 1998. *Výkladový slovník odborných výrazov používaných v psychológii*. Bratislava: IRIS, 1998. ISBN 80-88778-69-7.

ŠTRBOVÁ, M. Postavenie ženy v rodine. In: *Vychovávateľ*. ISSN 0139-6919, 2004, roč. 51, č. 1, s. 15-18.

ŠTRBOVÁ, M. , 2004b). Úloha a podstata dobrého otcovstva. In: *Vychovávateľ*. ISSN 0139-6919, 2004, roč. 50. č. 9/ 2004 (máj), s. 16 – 18.

ŠULOVÁ, L. 1995. *Jak učiť výchovu k manželstvu a rodičovstvu?* Praha: Grada, 175 s. ISBN 80-7169-218-2.

ÚSTREDNÝ PORTÁL VEREJNEJ SPRÁVY: *Materská a rodičovská dovolenka* [online cit. 2010-01-08]. Dostupné na internete:

<http://portal.gov.sk/Portal/sk/Default.aspx?CatID=39&aid=128>

VEREŠOVÁ, M. 2004. Východiská k výskumu a meraniu. In: KOLLÁRIK, Teodor. SOLLÁROVÁ, Eva. *Metódy sociálnopsychologickej praxe*. Bratislava: Ikar. 2004. 264 s. ISBN 80-551-0765-3.

YABLONSKY, L. 1995. *Otcové a synové*. Praha: Portál 1995. 220 s. ISBN 80-7178-075-8.

Zákon o rodine č. 94/1963 Z. b. v neskoršom znení. [online]. [cit. 2009-01-12]. Dostupné na internete: <http://www.zbierka.sk>

Zákonník práce č. 311/2001 Z. z. [online]. [cit. 2009-01-12]. Dostupné na internete: <http://www.zbierka.sk/default.aspx?sid=3&category=11>

ZOJA, L. 2004. *Soumrak otců*. Obzor 2004. 308 s. ISBN 80-7260-145-8.

ŽILOVÁ, A. 2000. *Kapitoly z teórie sociálnej práce*. Žilina: Edis, 2000. 107 s. ISBN 80-968932-0-3.

Dotazník

Prosíme Vás o vyplnenie dotazníka zameraného na zistenie vašich postojov k materskej a rodičovskej dovolenke. Prosíme Vás o úprimnosť pri odpovediach. Dotazník je anonymný. Bude použitý v diplomovej práci Bc. Zdenky Brichtovej - študentky UKF v Nitre odboru aplikovanej sociálnej práce. Vaše odpovede vypíšete (otvorené otázky), v škálovaných otázkach zakrúžkujete svoj názor.

Za vyplnenie ďakujeme.

1) Pohlavie: 1. ŽENA 2. MUŽ

2) Váš vek:

3) Váš rodinný stav:

1. vydatá/ženatý
2. rozvedená/rozvedený
3. slobodná/slobodný
4. vdova/vdovec
5. žijem v partnerskom zväzku

4) Vaše najvyššie dosiahnuté vzdelanie:

1. základné
2. stredoškolské bez maturity
3. stredoškolské s maturitou
4. vysokoškolské I. stupňa
5. vysokoškolské II. stupňa

5) Koľko máte detí:

6) Vek vašich detí:

1. dieťa 2. dieťa 3. dieťa 4. dieťa 5. dieťa

Vypíšte odpovede podľa vlastného názoru na nasledujúce otvorené otázky:

7) Čo podľa vás znamená byť matkou?

.....
.....
.....

8) Čo podľa vás znamená byť otcom?

.....
.....
.....

9) Aké výhody má žena, ktorá je na materskej a rodičovskej dovolenke oproti mužovi?

.....
.....
.....

10) Aké nevýhody má žena, ktorá je na materskej a rodičovskej dovolenke oproti mužovi?

.....
.....
.....

11) Aké výhody má muž, ktorý je na rodičovskej dovolenke oproti žene?

.....
.....
.....

12) Aké nevýhody má muž, ktorý je na rodičovskej dovolenke oproti žene?

.....
.....
.....

13) Myslíte si, že po návrate z materskej a rodičovskej dovolenky majú muži a ženy problémy uplatniť na pracovnom trhu podľa vlastného želania? Prosím uveďte aké:

.....
.....
.....

Z uvedenej škály si vyberte a zakrúžkujte jednu odpoveď, ktorá vystihuje Váš názor:

1 = úplne súhlasím

2 = čiastočne súhlasím

3 = niečo medzi

4 = čiastočne nesúhlasím

5 = úplne nesúhlasím

14) Každá žena sa chce stať matkou	1	2	3	4	5
15) Každý muž sa chce stať otcom	1	2	3	4	5
16) Každá žena chce zostať so svojím dieťaťom na materskej a rodičovskej dovolenke	1	2	3	4	5
17) Každý muž chce zostať so svojím dieťaťom na rodičovskej dovolenke	1	2	3	4	5
18) Na rodičovskej dovolenke by mal zostať skôr otec než matka	1	2	3	4	5
19) Na rodičovskej dovolenke by mala zostať skôr matka než otec	1	2	3	4	5
20) Starostlivosť o deti je v prvom rade záležitosťou matky	1	2	3	4	5
21) Otec sa má zaujímať len o hmotné zabezpečenie rodiny	1	2	3	4	5
22) Muž sa dokáže postarať o dieťa rovnako ako žena	1	2	3	4	5
23) Ženy sa adaptujú na rodičovskej dovolenke rýchlejšie než muži	1	2	3	4	5
24) Muž alebo žena má zostať na rodičovskej dovolenke až do veku troch rokov dieťaťa	1	2	3	4	5
25) Spoločnosť nemá pochopenie pre muža na rodičovskej dovolenke	1	2	3	4	5
26) Ženy majú po ukončení materskej a rodičovskej dovolenky problémy uplatniť sa na trhu práce.	1	2	3	4	5

V každom riadku vyberte len jednu možnosť.

27) Byť na rodičovskej dovolenke je pre muža:

	1	2	3	4	5	6	7	
	veľmi	celkom	trochu	niečo medzi	trochu	celkom	veľmi	
dobré	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	zlé
uspokojujúce	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	neuspokojujúce
radostné	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	úzkostné
ľahké	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	ťažké
povznášajúce	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	deprimujúce
obohacujúce	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	ukracujúce
odvážne	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	zbabelé
zaujímavé	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	stereotypné
pohodové	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	stresujúce
prijemné	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	neprijemné
vrodené	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	naučené

28) Byť na materskej a rodičovskej dovolenke je pre ženu:

	1	2	3	4	5	6	7	
	veľmi	celkom	trochu	niečo medzi	trochu	celkom	veľmi	
dobré	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	zlé
uspokojujúce	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	neuspokojujúce
radostné	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	úzkostné
ľahké	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	ťažké
povznášajúce	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	deprimujúce
obohacujúce	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	ukracujúce
odvážne	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	zbabelé
zaujímavé	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	stereotypné
pohodové	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	stresujúce
prijemné	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	neprijemné
vrodené	[]	[]	[]	[]	[]	[]	[]	naučené